

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ
ВОЛИНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ
ПЕДАГОГІЧНИЙ ІНСТИТУТ

Кравчук Н. В.

МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ
У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Робоча навчальна програма та методичні рекомендації з курсу

Луцьк 2012

УДК 378.016:811.161.2(073)(072)
ББК 74.268.1УКРр30-2+74.268.1УКРя73-9
К 77

Методика викладання української мови у початковій школі. Робоча навчальна програма та методичні рекомендації з курсу / Н. В. Кравчук. – Луцьк, 2012. – 73 с.

Рецензент:

Жалко Т. Й., кандидат філол. наук, доцент кафедри документознавства та інформаційної діяльності Луцького інституту розвитку людини Університету «Україна»;

*Рекомендовано до друку кафедрою філології та методики початкової освіти педагогічного інституту
Волинського національного університету імені Лесі Українки
(протокол № 10 від 21 березня 2012 року)*

*Рекомендовано до друку методичною комісією педагогічного інституту
Волинського національного університету імені Лесі Українки
(протокол № 8 від 13 квітня 2012 року)*

*Рекомендовано до друку методичною радою
Волинського національного університету імені Лесі Українки
(протокол № 8 від 18 квітня 2012 року)*

Видання містить структуру курсу, планування лекційних, практичних та лабораторних занять, а також завдання самостійної та індивідуальної роботи для студентів спеціальності «початкова освіта».

ЗМІСТ

1. Опис навчального курсу.....	4
2. Пояснювальна записка.....	4
3. Тематичний план курсу.....	7
4. Лекційний курс.....	10
5. Практичний курс.....	26
6. Тематичний план лабораторних занять.....	46
7. Завдання для самостійної роботи.....	53
8. Планування індивідуальної роботи.....	56
9. Питання модульного та підсумкового контролю.....	58
10. Оцінювання.....	60
10.1. Розподіл балів за модулями.....	60
10.2. Критерії оцінювання роботи студентів.....	61
11. Тематичний план курсу заочної форми навчання.....	64
12. Рекомендована література.....	70

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОГО КУРСУ

Напря́м, спеціально́сть, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчального курсу
<p>Галузь знань: <i>0101 – педагогічна освіта</i></p> <p>Напря́м підготовки: <i>6.010100 – початкова освіта</i></p> <p>Освітньо-кваліфікаційний рівень: <i>бакалавр</i></p>	<p>Кількість кредитів, відповідних ECTS: 4 Загальна кількість годин: 144 Тип курсу: обов'язковий Рік підготовки: III Семестри: V, VI</p> <p>Лекції: 34 год. Практичні: 30 год. Лабораторні: 8 год. Самостійна робота: 36 год. Індивідуальна робота: 36 год. Модулів: 4 Змістових модулів: 4</p> <p>Форма контролю: екзамен</p>

2. ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Найважливішим завданням освіти в Україні на сучасному етапі є залучення молоді до національної культури на основі рідної мови. Перегляд загальнокультурних й соціолінгвістичних підходів до вивчення рідної мови, яка має статус загальнодержавної в суверенній Україні, зумовлює посилення уваги до фахової підготовки майбутніх учителів початкової школи.

Провідна роль у системі підготовки вчителя початкових класів належить методиці навчання української мови.

Мета вивчення дисципліни «**Методика викладання української мови**» в педагогічному навчальному закладі – опанування майбутніми учителями знань шкільних програм і підручників з рідної мови, розуміння закономірностей формування знань, умінь і навичок молодших школярів з мови, оволодіння студентами методикою формування в учнів системи початкових уявлень і понять з фонетики, лексики, словотвору, морфології, синтаксису, прийомами ознайомлення школярів з найважливішими нормами української літературної вимови та правопису і формування їхньої мовленнєвої культури.

Завдання курсу:

- підготувати майбутніх учителів початкових класів до педагогічної діяльності в умовах реформування сучасної школи, реалізації концепції мовної освіти в Україні;
- забезпечити засвоєння студентами системи теоретичних знань і професійних умінь, які допоможуть їм формувати в учнів мовну і мовленнєву компетенції, виховувати свідомих громадян України;
- навчати студентів співвідносити теоретичні знання з практичними потребами сучасної школи, втілювати нові методичні ідеї в практику вивчення рідної словесності;
- розвивати у студентів пізнавальні інтереси, прагнення до вдосконалення своєї професійної підготовки, вміння працювати з навчально-методичною літературою;
- формувати в майбутніх учителів дослідницькі навички, розвивати вміння проводити самостійні наукові пошуки й експериментальні дослідження.

У систему методичної підготовки майбутніх педагогів входять лекції з методики навчання рідної мови, практичні й лабораторні заняття, педагогічна практика.

Окрім загальних питань методики навчання української мови в початковій школі (методика української мови як наука і як навчальна дисципліна; завдання, зміст, принципи, методи, прийоми навчання мови; типологія уроків), а також методики вивчення основних розділів курсу української мови (навчання грамоти, фонетики й орфоєпії, лексикології, фразеології, будови слова і словотвору, граматики, орфографії, пунктуації, розвитку зв'язного мовлення, удосконалення мовних умінь і навичок та культури мовлення учнів), лекційний курс ознайомлює студентів з найважливішими проблемами методичної науки (форми мовленнєвої діяльності, індивідуалізація та диференціація навчання, різноманітні типи уроків і форми проведення занять, уроки розвитку мовлення).

Належну увагу приділено аналізу чинних програм, підручників, психологічних основ і загальнодидактичних принципів навчання мови.

При опрацюванні розділів, присвячених методиці навчання рідної словесності в початкових класах, студенти усвідомлять значення кожного розділу, визначать його місце і завдання, ознайомляться з методами та прийомами теоретично-практичного вивчення кожного розділу й кожної теми. Важливо, щоб студенти навчилися методично правильно застосовувати їх у роботі з молодшими школярами.

На практичних заняттях розглядаються окремі теоретичні питання, складні для засвоєння теми, які вимагають контролю з боку викладача або виділені для самостійного опрацювання. Проведення практичних занять має на меті перш за все формування основних професійних умінь, о визначаються специфікою навчальної дисципліни. Це насамперед вміння визначати основні завдання на кожному етапі вивчення початкового курсу рідної мови, виходячи з основних завдань як предмета, так і навчально-виховного процесу; вміння оптимально використовувати можливості рідної мови для освітніх, виховних і розвивальних цілей, ураховуючи при цьому вікові особливості засвоєння рідної мови учнями початкових класів.

Лабораторні заняття передбачають участь студентів у педагогічному процесі. Мета цих занять – ознайомлення з різними видами діяльності учителя початкових класів. У ході лабораторних занять студенти спостерігають за навчальним процесом, вчать аналізувати уроки і позакласну роботу з мови, знайомляться з планування, складають плани-конспекти уроків різних типів, розробляють системи тренувальних завдань і вправ, визначають їх ефективність для формування мовленнєвих і правописних навичок, готують дидактичний матеріал для уроків. Лабораторні заняття проводяться в школі.

Для майбутнього вчителя важливі такі **вміння**:

- осмислити основні концептуальні засади мовної освіти в Україні, ідеї, закладені в змісті та структурі чинних програм з української мови для загальноосвітніх навчальних закладів;
- проводити методичний аналіз матеріалу, що вивчатиметься, а саме: встановлювати наступних і перспективність у його вивченні, співвідношення між теоретичним матеріалом і практичними вміннями, диференціювати матеріал за ступенем складності його засвоєння, виділяти в ньому головне;
- працювати з підручником, уміло використовувати дидактичні можливості методичного апарату навчальної книги, її рубрикацію, умовні позначення, питання і завдання, ілюстративний матеріал, вправи;
- планувати навчальний матеріал на рік, семестр, з кожної теми, розділу, здійснювати моделювання навчального процесу;
- складати план-конспект уроку: визначати тип уроку, його зміст і структуру, формулювати мету, визначати його цілі й завдання, добирати дидактичний матеріал, створювати систему вправ, прогнозувати пізнавальну діяльність учнів;
- володіти технологією основних методів і прийомів навчання мови, оптимально використовувати засоби навчання, елементи програмування, алгоритмізацію і комп'ютеризацію на уроках мови і читання в початкових класах, виходячи зі специфіки матеріалу, що вивчається, і з конкретного контингенту учнів;
- здійснювати перевірку знань, умінь і навичок та аргументовано їх оцінювати, користуючись критеріями 12-бальної системи; упереджувати і виправляти помилки учнів;
- використовувати різні види наочності й технічні засоби навчання;
- вести позакласну роботу, вдало поєднувати її форми з програмовим вивченням початкового курсу рідної словесності.

На курс методики української мови навчальним планом відводиться 144 години: з них 72 аудиторних (34 лекційних, 30 практичних, 8 лабораторних), 72 години передбачено для самостійної та індивідуальної роботи студентів. Підсумковий контроль здійснюється у 6 семестрі (іспит).

3. СТРУКТУРА ЗАЛІКОВИХ КРЕДИТІВ ДИСЦИПЛІНИ

Тема	Всього	Лекції	Практ.	Лабор.	СРС	ІНДЗ
МОДУЛЬ І Змістовий модуль 1 Методика викладання української мови як навчальна дисципліна. Періоди навчання грамоти. Методика вивчення основ фонетики та графіки						
Тема 1. Наукові основи методики викладання української мови в початкових класах. Принципи, методи, прийоми навчання рідної мови в початкових класах.	4	2			2	
Тема 1. Концепція мовної освіти. Аналіз чинних програм та підручників з української мови для середньої загальноосвітньої школи (1-4 класи).	2		2			
Тема 2. Методика навчання грамоти. Психолого-педагогічні основи навчання грамоти шестирічних першокласників. Аналіз навчально-методичного комплексу з навчання грамоти.	4	2			2	
Тема 2. Короткий огляд історії методів навчання грамоти. Звуковий аналітико-синтетичний метод навчання грамоти. Прийоми звукового аналізу. Прийоми звукового синтезу.	2		2			
Тема 2. Періоди навчання грамоти: добукварний, букварний, післябукварний.	12	2			2	8
Тема 2. Спостереження уроку читання у 1 класі. Аналіз уроку.	2			2		
Тема 3. Особливості вивчення фонетичної системи української мови. Методика формування поняття про співвідношення звуків і букв.	4	2	2			
Тема 3. Методика вивчення голосних звуків і способів їх позначення на письмі. Методика вивчення приголосних звуків і способів їх позначення на письмі.	6	2	2		2	
Контрольна модульна робота.						
Змістовий модуль 2 Методика класного і позакласного читання						
Тема 1. Освітньо-пізнавальне, розвивальне, виховне значення читання в початкових класах. Історико-критичний огляд методів класного читання.	4	2			2	
Тема 1. Читання як вид мовленнєвої	4		2		2	

діяльності. Види, способи читання. Формування якісних ознак читання.						
<u>Тема 1.</u> Основні етапи процесу роботи над художнім твором: підготовча робота, первинний синтез, глибокий аналіз з метою удосконалення якостей читання, розвитку творчих здібностей, інтересу та логічного мислення, вторинний синтез.	4	2			2	
<u>Тема 1.</u> Методика опрацювання творів різних жанрів: оповідання, казки, науково–популярної статті, нарису, епічних та ліричних віршів, байок.	10	2	2			6
<u>Тема 1.</u> Спостереження й аналіз уроку читання.	2			2		
<u>Тема 2.</u> Уроки позакласного читання, завдання й організація їх. Форми керівництва позакласним читанням. Етапи формування читацької самостійності школярів.	10	2	2		2	4
Контрольна модульна робота.						

МОДУЛЬ II
Змістовий модуль 3
Методика вивчення граматики. Методика вивчення орфографії

<u>Тема 1.</u> Специфіка процесу формування в учнів молодшого шкільного віку уявлення про граматичні поняття. Обсяг знань, принципи розташування граматичного матеріалу. Методи вивчення граматики в початкових класах. Методика вивчення розділу «Будова слова».	4	2			2	
<u>Тема 1.</u> Система роботи над частинами мови (іменником, прикметником, числівником, займенником, дієсловом). Формування у молодших школярів уявлення про частини мови на основі встановлення їх семантики, граматичних ознак і синтаксичної ролі.	8	4	2		2	
<u>Тема 1.</u> Особливості роботи над засвоєнням поняття про прислівник як незмінну частину мови.	2				2	
<u>Тема 1.</u> Методика вивчення службових частин мови. Прийоми пропедевтичного вивчення службових частин мов у початковій школі, їх правопису синтаксичної ролі.	4	2			2	
<u>Тема 2.</u> Система роботи над елементами синтаксису і пунктуації.	2		2			2

Тема 3. Типи уроків вивчення граматичного матеріалу. Комбінований урок, його структура, зміст.	4		2		2	
Тема 3. Спостереження і аналіз уроку засвоєння нових знань з української мови.	2			2		
Тема 2. Методика вивчення орфографії. Орфографія як предмет вивчення. Психолого-педагогічні погляди на процес оволодіння орфографічними навичками. Вимоги до уроків навчання орфографії.	6	2				4
Тема 2. Орфографічні вправи. Види вправ, методика їх проведення. Методика формування умінь літературної вимови як найважливішого засобу забезпечення орфографічної навички.	6		2			4
Тема 2. Контрольний диктант. Методика проведення і аналізу контрольного диктанту.	2				2	
Контрольна модульна робота.						

Змістовий модуль 4
Методика розвитку зв'язного мовлення.
Методика вивчення елементів лексикології.

Тема 1. Зв'язне мовлення, особливості формування навичок зв'язного мовлення на початковому етапі освіти. Сутність процесу творення тексту. Зміст роботи з розвитку монологічного мовлення.	8	2	2			4
Тема 1. Прийоми навчання зв'язним висловлюванням.	6	2			4	
Тема 1. Перекази, види переказів, методика їхнього проведення.	4		2		2	
Тема 1. Складання плану-конспекту уроку розвитку зв'язного мовлення.	2			2		
Тема 2. Твори, їх класифікація і методика проведення в початковій школі.	4	2	2			
Методика опрацювання елементів лексикології. Види вправ з лексикології.	8		2		2	4
Контрольна модульна робота.						

4. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ЛЕКЦІЙ

4.1.Змістовий модуль 1

**Методика викладання української мови як навчальна дисципліна.
Періоди навчання грамоти. Методика вивчення основ
фонетики та графіки. (10 год.)**

Лекційне заняття № 1

Тема: Методика викладання української мови як педагогічна наука
План

1. Мета і структура курсу Методики викладання української мови у початковій школі.
2. Методологічні основи дисципліни, її зв'язок з іншими науками.
3. Мовознавчі та літературознавчі основи початкового навчання рідної мови.
4. Основні методи та прийоми навчання рідної мови у початковій школі.

Література:

- *Вашуленко М.С. Державний освітній стандарт з української мови (початкова ланка) // Початкова школа. – 2001. – №1.*
- *Вашуленко М.С. Формування мовної особистості молодшого школяра в умовах переходу до 4-річного навчання // Початкова школа. – 2001. – №1.*
- *Вашуленко М.С. Українська мова і мовлення в початковій школі. – К.: Освіта, 2006. – 268с.*
- *Державний стандарт освіти // Початкова школа. – 2006. – №2.*
- *Коваль Г.П., Деркач Н.І., Наумчук М.М. Методика викладання української мови: навчальний посібник для студентів педінститутів, гуманітарних університетів, педагогічних коледжів. – Тернопіль: Астон, 2008. – 287с.*
- *Методика викладання української мови: Навч. посібник / За ред. С.І.Дорошенка. – К.: Вища шк., 1992. – С.3–19.*
- *Наумчук М.М. Сучасний урок української мови в початковій школі (Методика і технологія навчання). – Тернопіль: Астон, 2001. – 264с.*
- *Програми для середньої загальноосвітньої школи (1–4 кл.). – К.: Початкова школа, 2006. – С.12–116.*
- *Українська мова з методикою навчання в початкових класах. Інтегрований курс / За ред. А.П.Каніщенко, Г.О.Ткачук. – К.: Промінь, 2003. – С.3–4.*
- *Хорошковська О.Н. Проблеми вивчення української мови як державної // Початкова школа. – 1998. – №6.*

Лекційне заняття № 2

Тема: *Методика навчання грамоти. Психолого-педагогічні основи навчання грамоти шестирічних першокласників.*

План

1. Читання і письмо як види мовленнєвої діяльності.
2. Засвоєння звукової системи української мови у взаємозв'язку з графічною.
3. Основні періоди навчання грамоти.
4. Добукварний період навчання грамоти, його специфіка, завдання і методика реалізації програмових вимог.
5. Букварний період, його структура, зміст і методи роботи з учнями.
6. Особливості післябукварного періоду навчання грамоти.

Література:

- *Вашуленко М.С. Формування мовної особистості молодшого школяра в умовах переходу до 4-річного навчання // Початкова школа. – 2001. – №1.*
- *Вашуленко М.С. Українська мова і мовлення в початковій школі. – К.: Освіта, 2006. – 268с.*
- *Вашуленко М.С., Скрипченко В.Ф. Буквар. – К.: Освіта, 2003.*
- *Вашуленко М.С., Скрипченко В.Ф. Супутник Букваря. – К.: Пед. думка, 2003.*
- *Державний стандарт освіти // Початкова школа. – 2006. – №2.*
- *Деркач Н.І. Звукова робота в період навчання грамоти шестиліток // Початкова школа. – 1990. – №11.*
- *Деркач Н. Навчання грамоти: Навч.-метод, посібник для студентів, учителів. – Тернопіль: Підручники і посібники, 2003.*
- *Каніщенко А.П. Розвиток зв'язного мовлення першокласників: Метод. рекомендації. – К.: Вища школа, 1991. – 50с.*
- *Кирилова О. Про розвиток усіх видів мовленнєвої діяльності за букварем Вашуленка М.С., Скрипченко В.Ф. // Початкова школа. – 2003. – №6.*
- *Коваль Г. Звуко-буквений аналіз на уроках української мови у початкових класах. Спецкурс з методики викладання української мови. Навч.- метод. посібн. для студ. пед. ф-ту. – Тернопіль: Підручники і посібники, 2003.*
- *Коваль Г.П., Деркач Н.І., Наумчук М.М. Методика викладання української мови: навчальний посібник для студентів педінститутів, гуманітарних університетів, педагогічних коледжів. – Тернопіль: Астон, 2008. – 287с.*
- *Колесниченко В.І. Навчання грамоти – одне з головних завдань початкової школи // Початкова школа. – 1994. – №4.*
- *Прищеп О.Ю. Навчання письма в 1 класі: Посіб. для вчителя. – К.: Освіта, 2004.*
- *Програми для середньої загальноосвітньої школи (1-4 кл.). – К.: Початкова школа, 2006. – С.12–116.*
- *Тореник Н. Як допомогти першокласникові у навчанні // Початкова школа. – 2000. – №10.*

Лекційне заняття № 3

Тема: *Періоди навчання грамоти: добукварний, букварний, післябукварний.*

План

1. Основні періоди навчання грамоти.
2. Добукварний період навчання грамоти, його специфіка, завдання і методика реалізації програмових вимог.
3. Букварний період, його структура, зміст і методи роботи з учнями.
4. Особливості післябукварного періоду навчання грамоти.

Література:

- *Вашуленко М.С. Державний освітній стандарт з української мови (початкова ланка) // Початкова школа. – 2001. – №1.*
- *Вашуленко М.С., Скрипченко В.Ф. Буквар. – К.: Освіта, 2003.*
- *Вашуленко М.С., Скрипченко В.Ф. Супутник Букваря. – К.: Пед. думка, 2003.*
- *Зайка А.М. Прописи з калькою: Зошит для письма і розвитку зв'язного мовлення учнів 1 класу / За заг. ред.. К.С.Прищепи. – Х.: Веста, 2009.*
- *Каніщенко А.П. Розвиток зв'язного мовлення першокласників: Метод. рекомендації. – К.: Вища школа, 1991. – 50с.*
- *Кирилова О. Про розвиток усіх видів мовленнєвої діяльності за букварем Вашуленка М.С., Скрипченко В.Ф. // Початкова школа. – 2003. – №6.*
- *Коваль Г.П., Деркач Н.І., Наумчук М.М. Методика викладання української мови: навчальний посібник для студентів педінститутів, гуманітарних університетів, педагогічних коледжів. – Тернопіль: Астон, 2008. – 287с.*
- *Колесниченко В.І. Навчання грамоти – одне з головних завдань початкової школи // Початкова школа. – 1994. – №4.*
- *Методика викладання української мови: Навч. посібник / За ред. С.І.Дорошенка. – К.: Вища шк., 1992. – С.3-19.*
- *Наумчук М.М. Сучасний урок української мови в початковій школі (Методика і технологія навчання). - Тернопіль: Астон, 2001. – 264с.*
- *Прищепи О.Ю. Навчання письма в 1 класі: Посіб. для вчителя. – К.: Освіта, 2004.*
- *Програми для середньої загальноосвітньої школи (1-4 кл.). – К.: Початкова школа, 2006. – С.12-116.*
- *Чуйко Г.А., Білецька М.А., Школьна Г.Ф. Методика викладання української мови в початкових класах: Підручник для педучилищ. – К.: Вища школа, 1975.*

Лекційне заняття № 4 – 5

Тема: *Особливості вивчення фонетичної системи української мови.*

План

1. Методика формування поняття про співвідношення звуків і букв.
2. Особливості голосних та приголосних звуків.
3. Методика вивчення голосних звуків і способів їх позначення на письмі.
4. Методика вивчення приголосних звуків і способів їх позначення на письмі.
5. Методика звукового і звуко-буквеного аналізу слова.

Література:

- Білецька М.А. Рідна мова: Підруч. для 2 класу. – К.: Освіта, 2002.
- Вашуленко М.С. Державний освітній стандарт з української мови (початкова ланка) // Початкова школа. – 2001. - №1.
- Грибіниченко Т.О. та ін. Збірник диктантів з української мови для початкових класів / Т.О.Грибіниченко, Г.О.Козачук, Т.О.Чорноус. – К.: Либідь, 2000.
- Коваль Г. Звуко-буквений аналіз на уроках української мови у початкових класах. Спецкурс з методики викладання української мови. Навч.-метод. посібн. для студ. пед. ф-ту. – Тернопіль: Підручники і посібники, 2003.
- Коваль Г.П., Деркач Н.І., Наумчук М.М. Методика викладання української мови: навчальний посібник для студентів педінститутів, гуманітарних університетів, педагогічних коледжів. – Тернопіль: Астон, 2008. – 287с.
- Наумчук М.М. Сучасний урок української мови в початковій школі (Методика і технологія навчання). – Тернопіль: Астон, 2001. – 264с.
- Програми для середньої загальноосвітньої школи (1-4 кл.). – К.: Початкова школа, 2006. – С.12-116.
- Савченко О.Я. Навчання і виховання учнів 2 класу. – К.: Початкова школа, 2003.
- Сучасна українська літературна мова / За ред. М.Я.Плющ.- К.: Вища школа, 1994. – 414с.
- Українська мова з методикою навчання в початкових класах. Інтегрований курс / За ред. А.П.Каніщенко, Г.О.Ткачук. – К.: Промінь, 2003. – С.3-4.
- Хорошковська О.Н. Проблеми вивчення української мови як державної // Початкова школа. – 1998. - №6.
- Чуйко Г.А., Білецька М.А., Школьна Г.Ф. Методика викладання української мови в початкових класах: Підручник для педучилищ. – К.: Вища школа, 1975.

4.2.Змістовий модуль 2

Методика класного і позакласного читання (8 год.)

Лекційне заняття № 6

Тема: Освітньо-пізнавальне, розвивальне, виховне значення читання в початкових класах.

План

1. Читання як навчальний предмет, його завдання і структура.
2. Наукові засади методики читання в початкових класах.
3. Історико-критичний огляд методів класного читання.

Література:

- Біденко В.В. Аналіз тексту твору на основі його багаторазового перечитування // Рідна школа. – 2000. – №12. – С. 39–40.
- Вашуленко М.С. Державний освітній стандарт з української мови (початкова ланка) // Початкова школа. – 2001. – №1.
- Державний стандарт освіти // Початкова школа. – 2006. – №2.
- Джежелей О. Диференційований підхід до формування навички читання // Початкова освіта. – 2002. – № 10. – С. 3.
- Коваль Г.П., Іванова Л.І., Суржук Т.Б. Методика читання: Навч. посібник. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2008. – 280с.
- Куріпта В.І. Ефективні методи і прийоми удосконалення навички читання // Початкове навчання і виховання. – 2005. – №20–30. – С.38–48.
- Методика викладання української мови: Навч. посібник / За ред. С.І.Дорошенка. – К.: Вища шк., 1992. – С.3–19.
- Олійник Г.А. Формування навичок виразного читання в 1 класі. – Тернопіль: Астон, 2001.
- Основи роботи над науково-художнім твором в початкових класах // Теорія та методика навчання та виховання: Збірник наукових праць. – Вип.4. – Харків: ХДПУ, 1999. – С.107–109.
- Пархоменко Н. Методика роботи над словом, текстом на уроках читання // Початкова школа. – 2000. - №7. – С.44-48.
- Пелешок Е. Робота над засобами виразності на уроках читання / Е.Пелешок, Т.Шевчук // Початкова школа. – 1998. – № 12. – С. 12–14.
- Програми для середньої загальноосвітньої школи (1-4 кл.). – К.: Початкова школа, 2006. – С.12–116.
- Розвиток навички читання. Методичні рекомендації / Укладач І.П.Гудзик. – К.: Освіта, 1993.
- Савченко О.Я. Методика читання в початкових класах: Посіб. для вчителя. – К.: Освіта, 2007. – 334с.

Лекційне заняття № 7

Тема: Основні етапи процесу роботи над художнім твором.

План

1. Види опрацювання тексту.
2. Підготовка до сприймання твору.
3. Перше прочитання твору.
4. Повторне читання тексту.
5. Аналіз засобів образності.
6. Складання плану та переказ прочитаного.
7. Узагальнювальна бесіда за прочитаним твором.

Література:

- Біденко В.В. Аналіз тексту твору на основі його багаторазового перечитування // *Рідна школа*. – 2000. - №12. – С. 39–40.
- Джежелей О. Диференційований підхід до формування навички читання // *Початкова освіта*. – 2002. – № 10. – С. 3.
- Коваль Г.П., Іванова Л.І., Суржук Т.Б. *Методика читання: Навч. посібник*. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2008. – 280с.
- Куріпта В.І. Ефективні методи і прийоми удосконалення навички читання // *Початкове навчання і виховання*. – 2005. – №20–30. – С.38–48.
- *Методика викладання української мови: Навч. посібник / За ред. С.І.Дорошенка*. – К.: Вища шк., 1992. – С.3–19.
- Мовчун А.І. Запрошуємо у світ літературних термінів // *Початкова школа*. – 2003. – №5, 6, 10, 12; 2004. – №1, 4.
- *Основи роботи над науково-художнім твором в початкових класах // Теорія та методика навчання та виховання: Збірник наукових праць*. - Вип.4. – Харків: ХДПУ, 1999. – С.107–109.
- Пархоменко Н. *Методика роботи над словом, текстом на уроках читання // Початкова школа*. – 2000. – №7. – С.44–48.
- Пелешок Е. *Робота над засобами виразності на уроках читання / Е.Пелешок, Т.Шевчук // Початкова школа*. – 1998. – № 12. – С. 12–14.
- *Розвиток навички читання. Методичні рекомендації / Укладач І.П.Гудзик*. – К.: Освіта, 1993.
- Савченко О.Я. *Методика читання в початкових класах: Посіб. для вчителя*. – К.: Освіта, 2007. – 334с.

Лекційне заняття № 8

Тема: *Методика опрацювання прозових творів (оповідань, казок, науково-пізнавальних статей)*

План

1. Специфіка роботи над оповіданнями на уроках читання.
2. Методика опрацювання казок. Структура уроків читання казок.
3. Особливості роботи над науково-пізнавальними статтями.

Література:

- Ігнатенко Н. Особливості розуміння навчальних текстів молодшими школярами // *Світло*. – 2002. – №12. – С. 39–42.
- Коваль Г.П., Іванова Л.І., Суржук Т.Б. *Методика читання: Навч. посібник*. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2008. – 280с.
- Мартиненко В. *Робота з дитячою книжкою // Початкова школа*. – 2001. – №6. – С. 47–52.
- Мартиненко В. *Робота з дитячою книжкою у 1 класі (За навчальним комплектом «Читаю сам») // Початкова школа*. – 2004. – № 11. – С. 11–13.
- Олійник Г.А. *Формування навичок виразного читання в 1 класі*. – Тернопіль: Астон, 2001.
- *Основи роботи над науково-художнім твором в початкових класах // Теорія та методика навчання та виховання: Збірник наукових праць*. – Вип.4. – Харків: ХДПУ, 1999. – С.107–109.
- Пархоменко Н. *Методика роботи над словом, текстом на уроках читання // Початкова школа*. – 2000. – №7. – С.44–48.
- Савченко О.Я. *Методика читання в початкових класах: Посіб. для вчителя*. – К.: Освіта, 2007. – 334с.

Лекційне заняття № 9

Тема: Уроки позакласного читання, їх завдання та організація.

План

1. Специфіка уроків позакласного читання.
2. Система організації позакласного читання молодших школярів:
  - підготовчий етап (1 клас – період навчання грамоти);
  - початковий етап (2 клас);
  - основний етап (3–4 класи).

Література:

- *Вашуленко М.С. Державний освітній стандарт з української мови (початкова ланка) // Початкова школа. – 2001. – №1.*
- *Державний стандарт освіти // Початкова школа. – 2006. – №2.*
- *Коваль Г.П., Іванова Л.І., Суржук Т.Б. Методика читання: Навч. посібник. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2008. – 280с.*
- *Мартиненко В. Робота з дитячою книжкою // Початкова школа. – 2001. – №6. – С. 47–52.*
- *Мартиненко В. Робота з дитячою книжкою у 1 класі (За навчальним комплектом «Читаю сам») // Початкова школа. – 2004. – № 11. – С. 11–13.*
- *Методика викладання української мови: Навч. посібник / За ред. С.І.Дорошенка. – К.: Вища шк., 1992. – С.3–19.*
- *Мовчун А.І. Запрошуємо у світ літературних термінів // Початкова школа. – 2003. – №5, 6, 10, 12; 2004. – №1, 4.*
- *Основи роботи над науково-художнім твором в початкових класах // Теорія та методика навчання та виховання: Збірник наукових праць. – Вип.4. – Харків: ХДПУ, 1999. – С.107-109.*
- *Савченко О.Я. Навчання і виховання учнів 2 класу. – К.: Початкова школа, 2003.*
- *Савченко О.Я. Навчання і виховання учнів 3 класу / О.Я.Савченко, А.І.Мовчун. – К.: Початкова школа, 2004.*
- *Савченко О.Я. Навчання і виховання учнів 4 класу. – К.: Початкова школа, 2005.*
- *Савченко О.Я. Методика читання в початкових класах: Посіб. для вчителя. – К.: Освіта, 2007. – 334с.*

4.3.Змістовий модуль 3

Методика вивчення граматики. Методика вивчення орфографії (10 год.)

Лекційне заняття № 10

Тема: *Методика вивчення граматики*

План

1. Етапи і методика формування граматичних понять.
2. Вимоги до сучасного уроку граматики.
3. Характеристика методів і прийомів навчання граматики.
4. Типологія уроків мови в початкових класах.
5. Комбінований урок граматики, його специфіка і значення у початковому курсі рідної мови.

Література:

- Білецька М.А. Рідна мова: Підруч. для 2 класу. – К.: Освіта, 2002.
- Вашуленко М.С. Рідна мова: Підруч. для 3 класу. – К.: Освіта, 2004.
- Вашуленко М.С. Державний освітній стандарт з української мови (початкова ланка) // Початкова школа. – 2001. – №1.
- Державний стандарт освіти // Початкова школа. – 2006. – №2.
- Коваль Г.П., Деркач Н.І., Наумчук М.М. Методика викладання української мови: навчальний посібник для студентів педінститутів, гуманітарних університетів, педагогічних коледжів. – Тернопіль: Астон, 2008. – 287с.
- Контроль та оцінювання навчальних досягнень учнів початкової школи // Початкова школа. – 2008. – №37–38.
- Методика викладання української мови: Навч. посібник / За ред. С.І.Дорошенка. – К.: Вища шк., 1992. – С.3–19.
- Наумчук М.М. Сучасний урок української мови в початковій школі (Методика і технологія навчання). – Тернопіль: Астон, 2001. – 264с.
- Програми для середньої загальноосвітньої школи (1–4 кл.). – К.: Початкова школа, 2006. – С.12–116.
- Рідна мова: Підруч. для 4 класу / М.С.Вашуленко, С.Г.Дубовик, О.І.Мельничайко, Л.В.Скуратівський; за заг. ред. М.С.Вашуленка. – К.: Освіта, 2004.
- Савченко О.Я. Сучасний урок в початкових класах: Посіб. для вчителя. – К.: Магістр-S, 1997.
- Стріха А.Д., Гуревич А.Ю. Цікава граматика. – К.: Рад. школа, 1991.
- Сучасна українська літературна мова / За ред. М.Я.Плющ.– К.: Вища школа, 1994. – 414с.
- Українська мова з методикою навчання в початкових класах. Інтегрований курс / За ред. А.П.Каніщенко, Г.О.Ткачук. – К.: Промінь, 2003. – С.3–4.

Лекційне заняття № 11

Тема: Система вивчення іменника в початкових класах.

План

1. Формування загального поняття про іменник.
2. Методика вивчення числа іменників.
3. Методика вивчення роду іменників.
4. Методика вивчення відмінювання іменників.

Література:

- *Вашуленко М.С. Рідна мова: Підруч. для 3 класу. – К.: Освіта, 2004.*
- *Вашуленко М.С. Державний освітній стандарт з української мови (початкова ланка) // Початкова школа. – 2001. – №1.*
- *Коваль Г.П., Деркач Н.І., Наумчук М.М. Методика викладання української мови: навчальний посібник для студентів педінститутів, гуманітарних університетів, педагогічних коледжів. – Тернопіль: Астон, 2008. – 287с.*
- *Контроль та оцінювання навчальних досягнень учнів початкової школи // Початкова школа. – 2008. – №37–38.*
- *Методика викладання української мови: Навч. посібник / За ред. С.І.Дорошенка. – К.: Вища шк., 1992. – С.3–19.*
- *Наумчук М.М. Сучасний урок української мови в початковій школі (Методика і технологія навчання). – Тернопіль: Астон, 2001. – 264с.*
- *Програми для середньої загальноосвітньої школи (1–4 кл.). – К.: Початкова школа, 2006. – С.12–116.*
- *Рідна мова: Підруч. для 4 класу / М.С.Вашуленко, С.Г.Дубовик, О.І.Мельничайко, Л.В.Скуратівський; за заг. ред. М.С.Вашуленка. – К.: Освіта, 2004.*
- *Українська мова з методикою навчання в початкових класах. Інтегрований курс / За ред. А.П.Каніщенко, Г.О.Ткачук. – К.: Промінь, 2003. – С.3–4.*
- *Хорошковська О.Н. Проблеми вивчення української мови як державної // Початкова школа. – 1998. – №6.*

Лекційне заняття № 12

Тема: Специфіка вивчення дієслова в початковій школі

План

1. Формування загального поняття про дієслово.
2. Методика вивчення числа і роду дієслів.
3. Методика вивчення часових форм дієслів.
4. Формування поняття про дієвідмінювання.
5. Морфологічний розбір дієслова.

Література:

- Вашуленко М.С. Рідна мова: Підруч. для 3 класу. – К.: Освіта, 2004.
- Вашуленко М.С. Державний освітній стандарт з української мови (початкова ланка) // Початкова школа. – 2001. – №1.
- Коваль Г.П., Деркач Н.І., Наумчук М.М. Методика викладання української мови: навчальний посібник для студентів педінститутів, гуманітарних університетів, педагогічних коледжів. – Тернопіль: Астон, 2008. – 287с.
- Контроль та оцінювання навчальних досягнень учнів початкової школи // Початкова школа. – 2008. – №37–38.
- Методика викладання української мови: Навч. посібник / За ред. С.І.Дорошенка. – К.: Вища шк., 1992. – С.3–19.
- Наумчук М.М. Сучасний урок української мови в початковій школі (Методика і технологія навчання). – Тернопіль: Астон, 2001. – 264с.
- Програми для середньої загальноосвітньої школи (1-4 кл.). – К.: Початкова школа, 2006. – С.12–116.
- Рідна мова: Підруч. для 4 класу / М.С.Вашуленко, С.Г.Дубовик, О.І.Мельничайко, Л.В.Скуратівський; за заг. ред. М.С.Вашуленка. – К.: Освіта, 2004.
- Українська мова з методикою навчання в початкових класах. Інтегрований курс / За ред. А.П.Каніщенко, Г.О.Ткачук. – К.: Промінь, 2003. – С.3–4.
- Хорошковська О.Н. Проблеми вивчення української мови як державної // Початкова школа. – 1998. – №6.

Лекційне заняття № 13

Тема: *Особливості роботи над засвоєнням поняття про прислівник як незмінну частину мови. Методика вивчення службових частин мови.*

План

1. Методика вивчення прислівника як незмінної частини мови.
2. Специфіка вивчення службових частин мови.
3. Прийоми пропедевтичного вивчення службових частин мови у початковій школі, їх правопису синтаксичної ролі.

Література:

- *Вашуленко М.С. Рідна мова: Підруч. для 3 класу.* – К.: Освіта, 2004.
- *Вашуленко М.С. Державний освітній стандарт з української мови (початкова ланка) // Початкова школа.* – 2001. – №1.
- *Коваль Г.П., Деркач Н.І., Наумчук М.М. Методика викладання української мови: навчальний посібник для студентів педінститутів, гуманітарних університетів, педагогічних коледжів.* – Тернопіль: Астон, 2008. – 287с.
- *Контроль та оцінювання навчальних досягнень учнів початкової школи // Початкова школа.* – 2008. – №37–38.
- *Методика викладання української мови: Навч. посібник / За ред. С.І.Дорошенка.* – К.: Вища шк., 1992. – С.3–19.
- *Наумчук М.М. Сучасний урок української мови в початковій школі (Методика і технологія навчання).* – Тернопіль: Астон, 2001. – 264с.
- *Програми для середньої загальноосвітньої школи (1-4 кл.).* – К.: Початкова школа, 2006. – С.12–116.
- *Рідна мова: Підруч. для 4 класу / М.С.Вашуленко, С.Г.Дубовик, О.І.Мельничайко, Л.В.Скуратівський; за заг. ред. М.С.Вашуленка.* – К.: Освіта, 2004.
- *Українська мова з методикою навчання в початкових класах. Інтегрований курс / За ред. А.П.Каніщенко, Г.О.Ткачук.* – К.: Промінь, 2003. – С.3–4.
- *Хорошковська О.Н. Проблеми вивчення української мови як державної // Початкова школа.* – 1998. – №6.

Лекційне заняття № 14

Тема: *Методика вивчення орфографії.*

План

1. Орфографія як предмет вивчення.
2. Психологічні основи методики навчання орфографії.
3. Залежність методики навчання орфографії від лінгвістичної природи написань.
4. Вимоги до уроків навчання орфографії.

Література:

- Білецька М.А. Рідна мова: Підруч. для 2 класу. – К.: Освіта, 2002.
- Вашуленко М.С. Рідна мова: Підруч. для 3 класу. – К.: Освіта, 2004.
- Вашуленко М.С. Державний освітній стандарт з української мови (початкова ланка) // Початкова школа. – 2001. – №1.
- Грибіниченко Т.О. та ін. Збірник диктантів з української мови для початкових класів / Т.О.Грибіниченко, Г.О.Козачук, Т.О.Чорноус. – К.: Либідь, 2000.
- Коваль Г.П., Деркач Н.І., Наумчук М.М. Методика викладання української мови: навчальний посібник для студентів педінститутів, гуманітарних університетів, педагогічних коледжів. – Тернопіль: Астон, 2008. – 287с.
- Контроль та оцінювання навчальних досягнень учнів початкової школи // Початкова школа. – 2008. – №37–38.
- Методика викладання української мови: Навч. посібник / За ред. С.І.Дорошенка. – К.: Вища шк., 1992. – С.3–19.
- Наумчук М.М. Сучасний урок української мови в початковій школі (Методика і технологія навчання). – Тернопіль: Астон, 2001. – 264с.
- Програми для середньої загальноосвітньої школи (1–4 кл.). – К.: Початкова школа, 2006. – С.12–116.
- Рідна мова: Підруч. для 4 класу / М.С.Вашуленко, С.Г.Дубовик, О.І.Мельничайко, Л.В.Скуратівський; за заг. ред. М.С.Вашуленка. – К.: Освіта, 2004.
- Стріха А.Д., Гуревич А.Ю. Цікава грамати́ка. – К.: Рад. школа, 1991.
- Сучасна українська літературна мова / За ред. М.Я.Плющ.– К.: Вища школа, 1994. – 414с.
- Українська мова з методикою навчання в початкових класах. Інтегрований курс / За ред. А.П.Каніщенко, Г.О.Ткачук. – К.: Промінь, 2003. – С.3–4.

4.4.Змістовий модуль 4
Методика розвитку зв'язного мовлення.
Методика вивчення елементів лексикології. (6 год.)

Лекційне заняття № 15

Тема: *Особливості формування навичок зв'язного мовлення на початковому етапі освіти.*

План

1. Формування поняття про мову як найважливіший засіб спілкування.
2. Комунікативна спрямованість навчання рідної мови.
3. Формування мовленнєвих умінь і навичок.
4. Особливості формування навичок зв'язного мовлення на початковому етапі освіти.

Література:

- *Бацевич Ф.С. Основи комунікативної лінгвістики: Підручн. – К.: Академія, 2004. – 200с.*
- *Білецька М.А. Рідна мова: Підруч. для 2 класу. – К.: Освіта, 2002.*
- *Варзацька Л.О. Навчання мови та мовлення на основі тексту. – К.: Радис, 1986.*
- *Вашуленко М.С. Рідна мова: Підруч. для 3 класу. – К.: Освіта, 2004.*
- *Вашуленко М.С. Державний освітній стандарт з української мови (початкова ланка) // Початкова школа. – 2001. – №1.*
- *Вашуленко М.С. Формування мовної особистості молодшого школяра в умовах переходу до 4-річного навчання // Початкова школа. – 2001. – №1.*
- *Вашуленко М.С. Українська мова і мовлення в початковій школі. – К.: Освіта, 2006. – 268с.*
- *Гудзик І.П. Аудіювання українською мовою: Посібник. – К.: Педагогічна думка, 2003. – 144 с.*
- *Дубовик С. Аудіювання на уроках української мови // Початкова школа. – 2002. – №3. – С. 45–51.*
- *Коваль Г.П., Деркач Н.І., Наумчук М.М. Методика викладання української мови: навчальний посібник для студентів педінститутів, гуманітарних університетів, педагогічних коледжів. – Тернопіль: Астон, 2008. – 287с.*
- *Мельничайко О.І. Рідна мова. Комунікативні вправи: Навч. посібник. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2007. – 48с.*
- *Правова Н. Відбір текстів для аудіювання та способи перевірки аудіативних умінь // Початкова школа. – 2006. – №6. – С.39–42.*

Лекційне заняття № 16

Тема: *Прийоми навчання зв'язним висловлюванням.*

План

1. Робота з розвитку мовлення учнів на вимовному рівні.
2. Розвиток орфоепічних умінь.
3. Робота над інтонацією мовлення.
4. Лексичний рівень роботи з розвитку мовлення.

Література:

- Бацевич Ф.С. *Основи комунікативної лінгвістики: Підручн.* – К.: Академія, 2004. – 200с.
- Білецька М.А. *Рідна мова: Підруч. для 2 класу.* – К.: Освіта, 2002.
- Варзацька Л.О., Шевченко Л.М. *Методика розвитку зв'язного мовлення школярів: Методичні рекомендації.* – К.: Рад. шк., 1992.
- Вашуленко М.С. *Рідна мова: Підруч. для 3 класу.* – К.: Освіта, 2004.
- Вашуленко М.С. *Українська мова і мовлення в початковій школі.* – К.: Освіта, 2006. – 268с.
- Канищенко А.П. *Розвиток зв'язного мовлення першокласників: Метод. рекомендації.* – К.: Вища школа, 1991. – 50с.
- Ковалик І.І. *Методика лінгвістичного аналізу тексту.* – К.: Вища школа, 1984. – 120с.
- Коваль Г.П., Деркач Н.І., Наумчук М.М. *Методика викладання української мови: навчальний посібник для студентів педінститутів, гуманітарних університетів, педагогічних коледжів.* – Тернопіль: Астон, 2008. – 287с.
- Коченіг М. *Навчання зв'язного мовлення. Мета. Психологічні засади. Система методів // Початкова освіта.* – 2006. – № 12. – С. 3–5.
- Наумчук М.М. *Сучасний урок української мови в початковій школі (Методика і технологія навчання).* - Тернопіль: Астон, 2001. – 264с.
- Наумчук М.М., Будна Н.О. *Розвиток зв'язного мовлення учнів 1–4 класів.* – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2001. – 64с.
- Пономарьова К.І. *Розвиток зв'язного мовлення молодших школярів. Уроки розвитку мовлення в 1–4 класах.* – К.: КІМО, 2006.
- *Рідна мова: Підруч. для 4 класу / М.С.Вашуленко, С.Г.Дубовик, О.І.Мельничайко, Л.В.Скуратівський; за заг. ред. М.С.Вашуленка.* – К.: Освіта, 2004.

Лекційне заняття № 17

Тема: Твори, їх класифікація і методика проведення в початковій школі.

План

1. Твір як навчальна вправа.
2. Класифікація творів.
3. Методика роботи над усним і письмовим твором.

Література:

- Бацевич Ф.С. *Основи комунікативної лінгвістики: Підручн.* – К.: Академія, 2004. – 200с.
- Вашуленко М.С. *Українська мова і мовлення в початковій школі.* – К.: Освіта, 2006. – 268с.
- Кانیщенко А.П. *Розвиток зв'язного мовлення першокласників: Метод. рекомендації.* – К.: Вища школа, 1991. – 50с.
- Ковалик І.І. *Методика лінгвістичного аналізу тексту.* – К.: Вища школа, 1984. – 120с.
- Коваль Г.П., Деркач Н.І., Наумчук М.М. *Методика викладання української мови: навчальний посібник для студентів педінститутів, гуманітарних університетів, педагогічних коледжів.* – Тернопіль: Астон, 2008. – 287с.
- Коченіг М. *Навчання зв'язного мовлення. Мета. Психологічні засади. Система методів // Початкова освіта.* – 2006. – № 12. – С. 3–5.
- Наумчук М.М. *Сучасний урок української мови в початковій школі (Методика і технологія навчання).* – Тернопіль: Астон, 2001. – 264с.
- Наумчук М.М., Будна Н.О. *Розвиток зв'язного мовлення учнів 1–4 класів.* – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2001. – 64с.
- Пономарьова К.І. *Розвиток зв'язного мовлення молодших школярів. Уроки розвитку мовлення в 1–4 класах.* – К.: КІМО, 2006.
- Шостак Г.С. *Творчі роботи учнів молодших класів: Навч.-метод. посібник.* – Тернопіль: Мальва – ОСО, 1999. – 88с.

5. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

5.1.Змістовий модуль 1 (8 год.)

Практичне заняття № 1

Тема: *Аналіз чинних програм та підручників з української мови для середньої загальноосвітньої школи (1-4 класи)*

План

1. Зміст і структура програм з української мови для 1–4 класів.
2. Принципи побудови програми.
3. Структура розділів програми.
4. Змістові лінії програми та шляхи їх реалізації.
5. Реалізація дидактичних принципів у навчанні рідної мови на початковому етапі (наступність і перспективність, систематичність і доступність, зв'язок теорії з практикою).
6. Зміст підручників та посібників, зв'язок з вимогами програми.
7. Структурні компоненти підручників та посібників.
8. Система вправ, особливості комплексних завдань.
9. Характер ілюстративного матеріалу, його призначення.
10. Сигнали-символи, апарат орієнтації підручників та посібників.

Література

- *Вашуленко М.С., Скрипченко В.Ф. Буквар. – К.: Освіта, 2003.*
- *Вашуленко М.С., Скрипченко В.Ф. Супутник Букваря. – К.: Пед. думка, 2003.*
- *Вашуленко М.С., Прищепя О.Ю. Зошит для письма № 1,2. – К.: Освіта, 2003.*
- *Методика навчання української мови в початковій школі: навчально-методичний посібник для студентів вищих навчальних закладів / За наук. ред. М. С. Вашуленка. – К.: Літера ЛТД, 2011. – 364 с.*
- *Методика викладання української мови: Навч. посібник / За ред. С.І.Дорошенка. – К.: Вища шк., 1992. – С.3–19.*
- *Навчальні програми для загальноосвітніх навч. закл. із навчанням українською мовою. 1–4 класи. – К.: Видавничий дім «Освіта», 2011. – 392 с.*
- *Рідна мова: Підруч. для 4 класу / М.С.Вашуленко, С.Г.Дубовик, О.І.Мельничайко, Л.В.Скуратівський; за заг. ред. М.С.Вашуленка. – К.: Освіта, 2004.*
- *Програми для середньої загальноосвітньої школи (1–4 класи). – К.: Початкова школа, 2006. – С.7–116.*
- *Савченко О. Я. Сучасний урок у початкових класах. – К.: Магістр-S, 1997.*
- *Савченко О.Я. Читанка: Підручник для 2 класу. Ч. 1, 2. – К.: Освіта, 2002.*
- *Савченко О.Я. Читанка: Підручник для 3 класу. Ч. 1, 2. – К.: Освіта, 2003.*
- *Савченко О.Я. Читанка: Підручник для 4 класу. Ч. 1, 2. – К.: Освіта, 2004.*

- *Українська мова з методикою навчання в початкових класах. Інтегрований курс / За ред. А.П.Каніщенко, Г.О.Ткачук. – К.: Промінь, 2003.*

Практичне завдання

- 1). Опрацювати пояснювальну записку до Програми з української мови у початковій школі (мета та завдання курсу української мови в початковій школі, структура програми, її змістові лінії).
- 2). Проаналізувати один із сучасних букварів за поданою схемою.

СХЕМА АНАЛІЗУ БУКВАРЯ

I. Вихідні відомості про підручник.

1. Автор (авторський колектив), назва видавництва, рік видання.
3. Обсяг (кількість сторінок), розміри, вага.
4. Загальна відповідність державному освітньому стандарту.
5. За якою програмою створено підручник (державною, авторською)?

II. Добукварна частина.

1. Обсяг (кількість сторінок).
2. Які основні програмові завдання розв'язуються в цій частині підручника?
3. Яку систему умовних позначень обрано для формування в учнів узагальненого уявлення про одиниці мови і мовлення: речення, слово, склад, звук?
4. Яким чином зміст ілюстративного матеріалу (сюжетні ілюстрації, предметні малюнки) сприяє розвитку мовлення учнів, збагаченню їхнього словникового запасу?
5. Наявність у цій частині підручника матеріалу, призначеного для формування в учнів загально навчальних умінь і навичок, зокрема організаційних, загально пізнавальних.

III. Букварна та після букварна частини.

1. Послідовність вивчення букв українського алфавіту. За яким принципом, дидактичним міркуванням це здійснено?
2. Чи ділиться букварний період на етапи? У чому це виявляється?
3. Наявність у підручнику системи звукового і звуко-буквеного аналізів.
4. Які букви (на позначення голосних і приголосних звуків) винесено на початок букварного періоду? Яка система їх подачі на сторінці?
5. Чи застосовано в Букварі вправи на формування способів читання?
6. Яку систему вивчення букв **ь, я, ю, є** запроваджено у Букварі?
7. Аналіз текстів букварного періоду (доступність, художність, відповідність інтересам дитини). Співвідношення прозових і віршових текстів. Виховний потенціал текстового матеріалу. Чи використовуються тексти, надруковані рукописним шрифтом? Їх призначення у Букварі.
8. Наявність і функції матеріалу післябукварного періоду навчання грамоти, його спрямованість на забезпечення принципу перспективності в навчанні молодших школярів рідної мови.

IV. Художнє і технічне оформлення Букваря.

1. Зміст обкладинки, наскільки вона відображає специфіку і функції підручника з навчання грамоти.
2. Оформлення форзаців: яку інформацію вони несуть для учнів у процесі опанування грамоти.
3. Наявність апарату орієнтування в підручнику, його логічність та доступність для шестирічних першокласників.
4. Наявність у Букварі ігрового матеріалу, його дидактичні функції та роль у забезпеченні інтересу учнів до навчання.

Практичне заняття № 2

Тема: Звуковий аналітико-синтетичний метод навчання грамоти

План

1. Короткий огляд історії методів навчання грамоти.
2. Науково-методичні засади звукового аналітико-синтетичного методу навчання грамоти.
3. Особливості сучасного звукового аналітико-синтетичного методу навчання грамоти.
4. Прийоми звукового аналізу.
5. Прийоми звукового синтезу.

Література:

- Вашуленко М.С., Скрипченко В.Ф. Буквар. – К.: Освіта, 2003.
- Вашуленко М.С., Скрипченко В.Ф. Супутник Букваря. – К.: Пед.думка, 2003.
- Кирилова О. Про розвиток усіх видів мовленнєвої діяльності за букварем Вашуленка М.С., Скрипченко В.Ф. // Початкова школа. – 2003. – №6.
- Коваль Г.П., Деркач Н.І., Наумчук М.М. Методика викладання української мови: навчальний посібник для студентів педінститутів, гуманітарних університетів, педагогічних коледжів. – Тернопіль: Астон, 2008. – 287с.
- Методика навчання української мови в початковій школі: навчально-методичний посібник для студентів вищих навчальних закладів / За наук. ред. М. С. Вашуленка. – К.: Літера ЛТД, 2011. – 364 с.
- Методика викладання української мови: Навч. посібник / За ред. С.І.Дорошенка. – К.: Вища шк., 1992. – С.20–25, 41–59, 77–78.
- Програми для середньої загальноосвітньої школи (1–4 кл.). – К.: «Початкова школа», 2006. – С.21–31.
- Українська мова з методикою навчання в початкових класах. Інтегрований курс / За ред. А.П.Каніщенко, Г.О.Ткачук. – К.: Промінь, 2003. – С.41–59.
- Тореник Н. Як допомогти першокласникові у навчанні // Початкова школа. – 2000. – №10.
- Яценца Л. Як навчити шестиліток читати // Початкова школа. – 2002. – №1.

Практичне завдання

- 1). Описати (усно) вимову одного з голосних, твердих та м'яких приголосних звуків у формі, доступній для сприйняття першокласників.
- 2). Розробити по одній вправі ігрового характеру, використовуючи прийоми звукового аналізу та звукового синтезу (письмово).

Практичне заняття № 3–4

Тема: *Методика вивчення фонетики і графіки*

План

1. Зміст розділу «Звуки і букви», його місце в початковому курсі української мови.
2. Ознайомлення з особливостями голосних і приголосних звуків.
3. Вивчення теми «Голосні звуки і позначення їх буквами».
4. Особливості роботи над темою «Приголосні звуки. Тверді й м'які приголосні, способи їх позначення на письмі».
5. Специфіка вивчення теми «Дзвінки і глухі приголосні».
6. Методика звукового і звуко-буквеного аналізу.

Література:

- *Вашуленко М.С. Формування мовної особистості молодшого школяра в умовах переходу до 4-річного навчання // Початкова школа. – 2001. – №1.*
- *Вашуленко М.С. Українська мова і мовлення в початковій школі. – К.: Освіта, 2006. – 268с.*
- *Державний стандарт освіти // Початкова школа. – 2006. – №2.*
- *Коваль Г.П., Деркач Н.І., Наумчук М.М. Методика викладання української мови: навчальний посібник для студентів педінститутів, гуманітарних університетів, педагогічних коледжів. – Тернопіль: Астон, 2008. – 287с.*
- *Методика викладання української мови в початковій школі: навчально-методичний посібник для студентів вищих навчальних закладів / За наук. ред. М. С. Вашуленка. – К.: Літера ЛТД, 2011. – 364 с.*
- *Методика викладання української мови: Навч. посібник / За ред. С.І.Дорошенка. – К.: Вища шк., 1992. – С.96–187.*
- *Наумчук М.М. Сучасний урок української мови в початковій школі (Методика і технологія навчання). – Тернопіль: Астон, 2001. – 264с.*
- *Програми для середньої загальноосвітньої школи. 1–4 класи. – К.: Початкова школа, 2006. – 432с.*
- *Савченко О.Я. Сучасний урок в початкових класах: Посіб. для вчителя. – К.: Магістр-S, 1997.*
- *Савченко О.Я. Навчання і виховання учнів 2 класу. – К.: Початкова школа, 2003.*
- *Сучасна українська літературна мова / За ред.. М.Я.Плющ.– К.: Вища школа, 1994. – 414с.*
- *Українська мова з методикою навчання в початкових класах. Інтегрований курс / За ред.. А.П.Каніщенко, Г.О.Ткачук. – К.: Промінь, 2003. – 232с.*
- *Хорошковська О.Н. Проблеми вивчення української мови як державної // Початкова школа. – 1998. – №6.*

Практичне завдання

1). Запишіть подані слова, поділяючи їх на склади. Підкресліть букви, що позначають голосні звуки. Зробіть їх звуко-складові моделі.

Вересень, нянька, їжачок, країна, яблуна, чайка, щасливий, яма, осінь, ясен, білий, шкільний, дзвінок, Йосип, соловейко.

2). До поданих слів доберіть такі, що відрізняються першим звуком, запишіть слова парами.

<i>Клин –</i>	<i>калина –</i>
<i>Чайка –</i>	<i>колос –</i>
<i>Пічка –</i>	<i>шибка –</i>
<i>Парта –</i>	<i>балка –</i>

3). Запишіть назви міст в алфавітному порядку.

Київ, Червоноград, Луганськ, Суми, Луцьк, Запоріжжя, Львів, Прага, Торонто, Вінниця, Люблін, Варшава, Донецьк, Петербург, Відень, Неаполь, Одеса, Лондон, Токіо, Тернопіль, Чергігів, Канів, Херсон, Ужгород, Ковель.

4). Запишіть слова, вставляючи пропущені букви. Доберіть перевірні слова.

<i>Л..сти –</i>	<i>кн...жковий –</i>
<i>Оз..ро –</i>	<i>кл..новий –</i>
<i>в..рба –</i>	<i>сп..повий –</i>
<i>з..мля –</i>	<i>з..рновий –</i>

5). За схемою зробіть звуко-буквений аналіз поданих слів.

Країна, дзьоб, щітка, верба, юрта, свято, подвір'я, чемний, ніченька, якір.

Послідовність звуко-буквеного аналізу:

1. Вимовте слово вголос.
2. Назвіть послідовно всі звуки. Побудуйте звукову модель слова.
3. Поділіть слово на склади, позначте їх на моделі.
4. Визначте і позначте наголошений склад (звук).
5. Запишіть слово.
6. Вимовте окремо голосні звуки. Якою буквою позначено кожен звук?
7. Вимовте приголосні звуки. Якою буквою позначено кожен звук?

5.2.Змістовий модуль 2 (6 год.)

Практичне заняття № 5

**Тема: Читання як вид мовленнєвої діяльності. Види, способи читання.
Формування якісних ознак читання.**

План

1. Завдання уроків класного читання.
2. Види читання.
3. Набуття умінь правильного читання.
4. Вироблення навичок швидкого читання.
5. Вироблення навичок виразного читання.
6. Шляхи розкриття учням поняття «виразне читання».
7. Вимоги до інтонаційного оформлення прочитуваного і декламованого.
8. Прийоми його навчання.

Література:

- Біденко В.В. Аналіз тексту твору на основі його багаторазового перечитування // *Рідна школа*. – 2000. – №12. – С. 39–40.
- Вашуленко М.С. Державний освітній стандарт з української мови (початкова ланка) // *Початкова школа*. – 2001. – №1.
- Джежелей О. Диференційований підхід до формування навички читання // *Початкова освіта*. – 2002. – № 10. – С. 3.
- Коваль Г.П., Іванова Л.І., Суржук Т.Б. *Методика читання: Навч. посібник*. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2008. – 280с.
- Куріпта В.І. Ефективні методи і прийоми удосконалення навички читання // *Початкове навчання і виховання*. – 2005. – №20–30. – С.38–48.
- *Методика викладання української мови: Навч. посібник / За ред. С.І.Дорошенка*. – К.: Вища шк., 1992. – С.3–19.
- Олійник Г.А. *Формування навичок виразного читання в 1 класі*. – Тернопіль: Астон, 2001.
- *Основи роботи над науково-художнім твором в початкових класах // Теорія та методика навчання та виховання: Збірник наукових праць*. – Вип.4. – Харків: ХДПУ, 1999. – С.107–109.
- Пархоменко Н. *Методика роботи над словом, текстом на уроках читання // Початкова школа*. – 2000. – №7. – С.44–48.
- Пелешок Е. *Робота над засобами виразності на уроках читання / Е.Пелешок, Т.Шевчук // Початкова школа*. – 1998. – № 12. – С. 12–14.
- *Програми для середньої загальноосвітньої школи (1-4 кл.)*. – К.: Початкова школа, 2006. – С.12–116.
- *Розвиток навички читання. Методичні рекомендації / Укладач І.П.Гудзик*. – К.: Освіта, 1993.
- Савченко О.Я. *Методика читання в початкових класах: Посіб. для вчителя*. – К.: Освіта, 2007. – 334с.

Практичне заняття № 6

Тема: Особливості роботи над поетичними творами (віршами, байками).

План

1. Багатоваріантність побудови уроків читання в початкових класах.
2. Особливості роботи над байкою.
3. Особливості роботи над віршами (епічними, ліричними).

Література:

- Державний стандарт освіти // Початкова школа. – 2006. - №2.
- Біденко В.В. Аналіз тексту твору на основі його багаторазового перечитування // Рідна школа. – 2000. - №12. – С. 39–40.
- Ігнатенко Н. Особливості розуміння навчальних текстів молодшими школярами // Світло. – 2002. – №12. – С. 39–42.
- Коваль Г.П., Іванова Л.І., Суржук Т.Б. Методика читання: Навч. посібник. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2008. – 280с.
- Куріпта В.І. Ефективні методи і прийоми удосконалення навички читання // Початкове навчання і виховання. – 2005. – №20–30. – С.38–48.
- Методика викладання української мови: Навч. посібник / За ред. С.І.Дорошенка. – К.: Вища шк., 1992. – С. 239–321.
- Мовчун А.І. Запрошуємо у світ літературних термінів // Початкова школа. – 2003. – №5, 6, 10, 12; 2004. – №1, 4.
- Наумчук М.М. Сучасний урок української мови в початковій школі (Методика і технологія навчання). – Тернопіль: Астон, 2001. – 264с.
- Програми для середньої загальноосвітньої школи. 1–4 класи. – К.: Початкова школа, 2006. – 432с.
- Савченко О.Я. Методика читання в початкових класах: Посіб. для вчителя. – К.: Освіта, 2007. – 334с.
- Савченко О.Я. Навчання і виховання учнів 2 класу. – К.: Початкова школа, 2003. – С.199-252.
- Савченко О.Я. Читання. Навчання і виховання учнів 3 класу / О.Я.Савченко, А.І.Мовчун. – К.: Початкова школа, 2004. – С.146–205.
- Савченко О.Я. Читання. Навчання і виховання учнів 4 класу. – К.: Початкова школа, 2005.
- Савченко О.Я. Читанка: Підручник для 2 класу. Ч. 1, 2. – К.: Освіта, 2002.
- Савченко О.Я. Читанка: Підручник для 3 класу. Ч. 1, 2. – К.: Освіта, 2003.
- Савченко О.Я. Читанка: Підручник для 4 класу. Ч. 1, 2. – К.: Освіта, 2004.

Практичне завдання

За сучасними підручниками з читання розробити план-конспект у року на одну із тем:

- 1). Любов Забашта «Берізонька», Ліна Костенко «Перекинута шпаківня» (2 клас).
- 2). Пейзажні вірші Тараса Шевченка: «Світає, край неба палає», «Встала й весна...», «Вранці» (2 клас).
- 3). Байка Леоніда Глібова «Лебідь, Щука та Рак» (3 клас).
- 4). Вірші Дмитра Білоуса «Кожну літеру ціни», «Зарубай на носі» (3 клас).
- 5). Павло Тичина «Гаї шумлять...», «Хор лісових дзвіночків» (4 клас).
- 6). Байка Леоніда Глібова «Зозуля й півень» (4 клас).

Практичне заняття № 7

Тема: Структура уроків позакласного читання.

План

1. Проблеми методики позакласного читання в початкових класах
2. Структурні компоненти уроків позакласного читання на початковому етапі.
3. Структура уроків позакласного читання на основному етапі.
4. Складання плану-конспекту уроку позакласного читання.

Література:

- *Вашуленко М.С. Державний освітній стандарт з української мови (початкова ланка) // Початкова школа. – 2001. – №1.*
- *Державний стандарт освіти // Початкова школа. – 2006. - №2.*
- *Коваль Г.П., Іванова Л.І., Суржук Т.Б. Методика читання: Навч. посібник. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2008. – 280с.*
- *Мартиненко В. Робота з дитячою книжкою // Початкова школа. – 2001. - №6. – С. 47–52.*
- *Мартиненко В. Робота з дитячою книжкою у 1 класі (За навчальним комплектом «Читаю сам») // Початкова школа. – 2004. – № 11. – С. 11–13.*
- *Методика викладання української мови: Навч. посібник / За ред. С.І.Дорошенка. – К.: Вища шк., 1992. – С.3–19.*
- *Мовчун А.І. Запрошуємо у світ літературних термінів // Початкова школа. – 2003. – №5, 6, 10, 12; 2004. – №1, 4.*
- *Основи роботи над науково-художнім твором в початкових класах // Теорія та методика навчання та виховання: Збірник наукових праць. - Вип.4. – Харків: ХДПУ, 1999. – С.107–109.*
- *Савченко О.Я. Навчання і виховання учнів 2 класу. – К.: Початкова школа, 2003.*
- *Савченко О.Я. Навчання і виховання учнів 3 класу / О.Я.Савченко, А.І.Мовчун. – К.: Початкова школа, 2004.*
- *Савченко О.Я. Навчання і виховання учнів 4 класу. – К.: Початкова школа, 2005.*
- *Савченко О.Я. Методика читання в початкових класах: Посіб. для вчителя. – К.: Освіта, 2007. – 334с.*

Практичне завдання

Скласти план-конспект уроку позакласного читання.

5.3.Змістовий модуль 3 (8 год.)

Практичне заняття № 8

Тема: *Методика вивчення прикметника, займенника та числівника у початкових класах.*

План

1. Система вивчення прикметника:
  - а) формування загального поняття про прикметник;
  - б) методика вивчення роду і числа прикметників.
2. Особливості методики вивчення займенника на початковому етапі мовної освіти.
3. Специфіка вивчення числівника в початкових класах.
4. Морфологічний розбір іменних частин мови.

Література:

- Білецька М.А. Рідна мова: Підруч. для 2 кл. – Ч. I, II. – К.: Освіта, 2002.
- Вашуленко М.С. Формування мовної особистості молодшого школяра в умовах переходу до 4-річного навчання // Початкова школа. – 2001. – №1.
- Вашуленко М.С., Мельничайко О.І. Рідна мова: Підруч. для 3 кл. – Ч. I, II. – К.: Освіта, 2003.
- Вихованець І.Р. У світі граматики. – К.: Рад. школа, 1987.
- Коваль Г.П., Деркач Н.І., Наумчук М.М. Методика викладання української мови: навчальний посібник для студентів педінститутів, гуманітарних університетів, педагогічних коледжів. – Тернопіль: Астон, 2008. – 287с.
- Методика викладання української мови в початковій школі: навчально-методичний посібник для студентів вищих навчальних закладів / За наук. ред. М. С. Вашуленка. – К.: Літера ЛТД, 2011. – 364 с.
- Методика викладання української мови: Навч. посібник / За ред. С.І.Дорошенка. – К.: Вища шк., 1992. – С.96–187.
- Наумчук М.М. Сучасний урок української мови в початковій школі (методика і технологія навчання). – Тернопіль: Астон, 2001. – 264с.
- Програми для середньої загальноосвітньої школи. 1–4 класи. – К.: Початкова школа, 2006. – 432с.
- Рідна мова: Підруч. для 4 кл. / М.С.Вашуленко, С.Г.Дубовик, О.І.Мельничайко, Л.В.Скуратівський; за наук. ред.. М.С.Вашуленка. – Ч. I, II. – К.: Освіта, 2004.
- Савченко О.Я. Сучасний урок в початкових класах: Посіб. для вчителя. – К.: Магістр-S, 1997.
- Стріха А.Д., Гуревич А.Ю. Цікава граMATика. – К.: Рад. школа, 1991.
- Українська мова з методикою навчання в початкових класах. Інтегрований курс / За ред. А.П.Каніщенко, Г.О.Ткачук. – К.: Промінь, 2003. – 232с.

Практичне завдання

1). Проаналізуйте типи вправ на вивчення прикметника, займенника та числівника, які вміщені у підручниках рідної мови для 2–4 класів.

2). Зв'язок прикметників з іменниками.

Спишіть іменники, додаючи до них прикметники за питаннями та за змістом. На що вказують ці прикметники?

На смак

За кольором

Редька (яка?)

гірка

чорна, біла

Помідор (який?)

Лимон (який?)

Яблуко (яке?)

Полуниці (які?)

Цибуля (яка?)

3). Із тексту виписіть сполучення іменників з прикметниками, ставлячи питання до прикметників. Позначте закінчення прикметників. Усно визначте рід, число та відмінок прикметників, встановіть від чого вони залежать.

Березень підкрався непомітно. Якось увечері дмухнув теплий вологий вітер. Цілу ніч він шумів теплим голим гіллям у шкільному саду... Потім почався рясний дощ. Він безперестанку йшов цілий день, ущух тільки надвечір. І тоді із землі піднявся густий сивий туман. Він клубочився на вулицях молочними хвилями так, що за два кроки нічого не можна було побачити.

За Олесем Донченком

Зразок: Вітер (який?) теплий, вологий.

4). Від поданих іменників за допомогою суфіксів -ськ, -зьк, -цьк утворіть та запишіть прикметники.

Козак, ткач, Одеса, грузин, казах, маляр, завод, Львів, товариш, Харків, Суми, Луцьк, Ніжин, Донецьк, Париж, Галич, Запоріжжя, Волга, Буг.

5). Спишіть словосполучення, ставлячи займенники у потрібному відмінку.

Упізнали (я), зустрілися зі (ми), передали (я), запросили (я), чекали на (ми), просити у (він), згадувати (я), вдячний (ви), спілкуватися з (ми), подорожувати з (вони), біжить за (вона), подивитися на (він), спитати у (вони).

6). Поєднайте числівники з іменниками, утворені словосполучення запишіть.

П'ять, окунь; один, книга; двадцять, курча; два, олівець; три, вікно; одинадцять, футболіст; десять, стілець; п'ятдесят, копійка; вісім, портфель; шістдесят чотири, сторінка.

Практичне заняття № 9

Тема: Система роботи над елементами синтаксису та пунктуації.

План

2. Значення знань з синтаксису в початкових класах.
3. Формування поняття про речення.
4. Вивчення типів речень за метою висловлювання та за інтонацією.
5. Робота над засвоєнням поняття про основу речення, головні і другорядні члени речення.
6. Вивчення однорідних членів речення.
7. Ознайомлення зі складним реченням.
8. Види вправ з синтаксису і пунктуації.

Література:

- Білецька М.А., Вашуленко М.С. Рідна мова: Підруч. для 2 кл. – Ч.І, ІІ. – К.: Освіта, 2002.
- Вашуленко М.С., Мельничайко О.І. Рідна мова: Підруч. для 3 кл. – Ч.І, ІІ. – К.: Освіта, 2003.
- Державний стандарт освіти // Початкова школа. – 2006. - №2.
- Коваль Г.П., Деркач Н.І., Наумчук М.М. Методика викладання української мови: навчальний посібник для студентів педінститутів, гуманітарних університетів, педагогічних коледжів. – Тернопіль: Астон, 2008. – 287с.
- Методика викладання української мови в початковій школі: навчально-методичний посібник для студентів вищих навчальних закладів / За наук. ред. М. С. Вашуленка. – К.: Літера ЛТД, 2011. – 364 с.
- Методика викладання української мови: Навч. посібник / За ред. С.І.Дорошенка. – К.: Вища шк., 1992. – С. 107–126.
- Наумчук М.М. Сучасний урок української мови в початковій школі (методика і технологія навчання). – Тернопіль: Астон, 2001 – 264с.
- Програми для середньої загальноосвітньої школи. 1–4 класи. – К.: Початкова школа, 2006. – 432с.
- Рідна мова Рідна мова: Підруч. для 4 кл. / М.С. Вашуленко, С.Г.Дубовик, О.І.Мельничайко, С.В.Скуратівський; за наук. ред. М.С.Вашуленка. – Ч.І, ІІ. – К.: Освіта, 2004.
- Савченко О.Я. Сучасний урок в початкових класах: Посіб. для вчителя. – К.: Магістр-S, 1997.
- Савченко О.Я. Навчання і виховання учнів 4 класу. – К.: Початкова школа, 2005.
- Українська мова з методикою навчання в початкових класах. Інтегрований курс / За ред. А.П.Каніщенко, Г.О.Ткачук. – К.: Промінь, 2003. – 232с.
- Хорошковська О.Н. Проблеми вивчення української мови як державної // Початкова школа. – 1998. – №6.

Практичне завдання

1). Спишіть текст ,поділивши його на речення. Підкресліть головні та другорядні члени в кожному реченні. Встановіть зв'язок між словами кожного з речень.

Осінній вечір

У лісі швидко насувається вечір темні тіні лягають попід деревами старі сосни стоять непорушно надвечірнє сонце сховалося за деревами.

Порядок встановлення зв'язків між членами речення

1. Назвати сполучення підмета з присудком, за допомогою питань встановити зв'язки між ними.
2. Відшукати залежні слова від підмета, за допомогою запитань встановити зв'язки між підметом та другорядними членами за допомогою запитань.
3. Відшукати залежні слова від присудка, за допомогою запитань встановити зв'язки між присудком та другорядними членами за допомогою запитань.
4. встановити залежність між іншими другорядними членами.

Приклад: Соловейко в темній гаї сонце зустрічає.

1. Соловейко(що робить?) зустрічає; зустрічає (хто?) соловейко.
2. Зустрічає (що?) сонце.
3. Зустрічає (де?) в гаї.
4. В гаї (якому?) темній.

2). Складіть та запишіть два речення з однорідними членами та два речення, у яких однорідні члени мають при собі залежні слова.

Зразок:

Петрик захоплено розповідав про море, сонце, гори.

Петрик захоплено розповідав про синє море, палюче сонце, стрімкі гори.

3). До лівого стовпчика доберіть продовження з правого. Утворені прислів'я запишіть. Підкресліть у них граматичні основи.

Літо збирає,

а у матері серце болить.

Якщо не навчив батько,

то чоловік мудріє.

Краще без вечері лягати,

а зима з'їдає.

Хто багато читає,

то не навчить і дядько.

Як голова сивіє,

той багато знає.

Дітки плачуть,

але без боргів уставати.

Практичне заняття № 10

Тема: *Типи уроків вивчення граматичного матеріалу*

План

6. Типологія уроків мови в початкових класах.
7. Вимоги до сучасного уроку граматики.
8. Комбінований урок граматики, його специфіка і значення у початковому курсі рідної мови.
9. Особливості уроку закріплення знань, розвитку навичок і вмінь.
10. Методика проведення узагальнювального уроку української мови.

Література:

- Білецька М.А. Рідна мова: Підруч. для 2 класу. – К.: Освіта, 2002.
- Вашуленко М.С. Рідна мова: Підруч. для 3 класу. – К.: Освіта, 2004.
- Вашуленко М.С. Державний освітній стандарт з української мови (початкова ланка) // Початкова школа. – 2001. – №1.
- Державний стандарт освіти // Початкова школа. – 2006. – №2.
- Коваль Г.П., Деркач Н.І., Наумчук М.М. Методика викладання української мови: навчальний посібник для студентів педінститутів, гуманітарних університетів, педагогічних коледжів. – Тернопіль: Астон, 2008. – 287с.
- Контроль та оцінювання навчальних досягнень учнів початкової школи // Початкова школа. – 2008. – №37–38.
- Методика викладання української мови в початковій школі: навчально-методичний посібник для студентів вищих навчальних закладів / За наук. ред. М. С. Вашуленка. – К.: Літера ЛТД, 2011. – 364 с.
- Методика викладання української мови: Навч. посібник / За ред. С.І.Дорошенка. – К.: Вища шк., 1992. – С.3–19.
- Наумчук М.М. Сучасний урок української мови в початковій школі (Методика і технологія навчання). – Тернопіль: Астон, 2001. – 264с.
- Програми для середньої загальноосвітньої школи (1–4 кл.). – К.: Початкова школа, 2006. – С.12-116.
- Рідна мова: Підруч. для 4 класу / М.С.Вашуленко, С.Г.Дубовик, О.І.Мельничайко, Л.В.Скуратівський; за заг. ред. М.С.Вашуленка. – К.: Освіта, 2004.
- Савченко О.Я. Сучасний урок в початкових класах: Посіб. для вчителя. – К.: Магістр-S, 1997.
- Стріха А.Д., Гуревич А.Ю. Цікава граматики. – К.: Рад. школа, 1991.
- Сучасна українська літературна мова / За ред. М.Я.Плющ. – К.: Вища школа, 1994. – 414с.
- Українська мова з методикою навчання в початкових класах. Інтегрований курс / За ред. А.П.Каніщенко, Г.О.Ткачук. – К.: Промінь, 2003. – С.3–4.

Практичне заняття № 11

Тема: Орфографічні вправи. Види вправ, методика їх проведення.

План

1. Орфографічні вправи, етапи їх проведення.
2. Види вправ.
3. Орфографічний розбір, його види.
4. Словникова робота в процесі навчання орфографії.
5. Вимоги до уроків навчання орфографії.

Література:

- *Вашуленко М.С. Українська мова і мовлення в початковій школі. – К.: Освіта, 2006. – 268с.*
- *Державний стандарт освіти // Початкова школа. – 2006. – №2.*
- *Коваль Г.П., Деркач Н.І., Наумчук М.М. Методика викладання української мови. – Тернопіль, Астон. – 2008. – С.110–140.*
- *Методика викладання української мови в початковій школі: навчально-методичний посібник для студентів вищих навчальних закладів / За наук. ред. М. С. Вашуленка. – К.: Літера ЛТД, 2011. – 364 с.*
- *Методика викладання української мови: Навч. посібник / За ред. С.І.Дорошенка. – К.: Вища шк., 1992. – С.197-238.*
- *Львов М.Р. Обучение орфографии в начальных классах // Начальная школа. – 1984. – №2.*
- *Приступа Г.Н. Основы методики орфографии в средней школе. – Рязань, 1973.*
- *Програми для середньої загальноосвітньої школи. 1–4 класи. – К.: Початкова школа, 2006. – 432с.*
- *Наумчук М.М. Сучасний урок української мови в початковій школі (методика і технологія навчання). – Тернопіль: Астон, 2005. – 352с.*
- *Рождественский Н.С. Обучение орфографии в начальной школе. – М.: Учпедгиз. 1960. – С.32.*
- *Савченко О.Я. Сучасний урок у початкових класах. – К.: Магістр-S, 1997. – 256с.*
- *Українська мова з методикою навчання в початкових класах / За ред. А.П.Каніщенко, Г.О. Ткачук. – К.: Промінь, 2003. – 232с.*

Практичне завдання

Зробити орфографічний розбір поданих слів.

Донька, бадьорий, волосся, подвір'я, узлісся, сьогодні, альбом, батько, каміння, не вигадуй, Марія, м'ята, Київ, сім'я, солов'ї, запорізький, Світязь, колосся, козацький, Карпати.

Порядок орфографічного розбору

1. Знайти орфограму або орфограми в слові.
2. Співвіднести виділену орфограму з відповідним правилом і дати визначення цього орфографічного правила.
3. Графічно позначити орфограму в слові.

5.4.Змістовий модуль 4 (8 год.)

Практичне заняття № 12

**Тема: *Методика розвитку зв'язного мовлення.
Сутність процесу творення тексту.***

План

1. Зміст поняття «зв'язне мовлення». Одиниці зв'язного мовлення.
2. Зміст, мета і завдання роботи з розвитку зв'язного мовлення на уроках української мови в початкових класах.
3. Види вправ з розвитку зв'язного мовлення.
4. Особливості методики опрацювання текстів різних типів на уроках української мови в початкових класах.

Література:

- *Бацевич Ф.С. Основи комунікативної лінгвістики: Підручн. – К.: Академія, 2004. – 200с.*
- *Вашуленко М.С. Українська мова і мовлення в початковій школі. – К.: Освіта, 2006. – 268с.*
- *Каніщенко А.П. Розвиток зв'язного мовлення першокласників: Метод. реком. – К.: Вища школа, 1991. – 50с.*
- *Ковалик І.І. Методика лінгвістичного аналізу тексту. – К.: Вища школа, 1984. – 120с.*
- *Мельничайко О.І. Рідна мова. Комунікативні вправи: Навч. посібник. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2007. – 2007. – 48с.*
- *Методика викладання української мови в початковій школі: навчально-методичний посібник для студентів вищих навчальних закладів / За наук. ред. М. С. Вашуленка. – К.: Літера ЛТД, 2011. – 364 с.*
- *Методика викладання української мови: Навч. посібник / За ред. С.І.Дорошенка. – К.: Вища шк., 1992. – 398с.*
- *Наумчук М.М., Будна Н.О. Розвиток зв'язного мовлення учнів 1–4 класів. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2001. – 64с.*
- *Правова Н. Відбір текстів для аудіювання та способи перевірки аудіативних умінь // Початкова школа. – 2006. – №6. – С. 39–42.*
- *Савченко О.Я. Сучасний урок у початкових класах. – К.: Магістр-S, 1997. – 256с.*
- *Українська мова з методикою навчання в початкових класах. Інтегрований курс / За ред. А.П.Каніщенко, Г.О.Ткачук. – К.: Промінь, 2003. – 232с.*

Практичне завдання

Складіть та запишіть текст-міркування за поданими твердженням, доказом і висновками. Доберіть заголовки до тексту.

Твердження: Кожному відкрита дорога до знань.

Доказ (доведення): Кожен школяр...

Висновок: Найбільшу користь суспільству приносить людина, яка багато знає і вміє.

Практичне заняття № 13

Тема: Переказ як вправа з розвитку зв'язного мовлення

План

1. Переказ як навчальна вправа.
2. Класифікація переказів.
3. Особливості роботи над різними видами переказів на уроках мови в початкових класах :
  - детальний переказ;
  - стислий переказ;
  - вибірковий переказ;
  - творчий переказ;
  - типи переказів із додатковим завданням .
4. Критерії оцінювання навчальних переказів.
5. Моделювання фрагмента уроку.

Література:

- Бацевич Ф.С. *Основи комунікативної лінгвістики: Підручн.* – К.: Академія, 2004. – 200с.
- Вашуленко М.С. *Українська мова і мовлення в початковій школі.* – К.: Освіта, 2006. – 268с.
- Кانیщенко А.П. *Розвиток зв'язного мовлення першокласників: Метод. рекомендації.* – К.: Вища школа, 1991. – 50с.
- Ковалик І.І. *Методика лінгвістичного аналізу тексту.* – К.: Вища школа, 1984. – 120с.
- Коваль Г.П., Деркач Н.І., Наумчук М.М. *Методика викладання української мови: Навчальний посібник для студентів педінститутів, гуманітарних університетів та педагогічних коледжів.* – Тернопіль: Астон, 2008. – С. 192 – 281.
- *Контроль та оцінювання навчальних досягнень учнів початкової школи Інформаційний збірник Міністерства освіти і науки України 2008.*
- *Методика викладання української мови в початковій школі: навчально-методичний посібник для студентів вищих навчальних закладів / За наук. ред. М. С. Вашуленка.* – К.: Літера ЛТД, 2011. – 364 с.
- *Методика викладання української мови: Навч. посібник / За ред. С.І.Дорошенка.* – К.: Вища шк., 1992. – С.332 – 395.
- *Наумчук М.М. Сучасний урок української мови в початковій школі (методика і технологія навчання).* – Тернопіль: Астон, 2005. – 352с.
- *Наумчук М.М., Будна Н.О. Розвиток зв'язного мовлення учнів 1-4 класів.* – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2001. – 64с.
- *Програми для середньої загальноосвітньої школи. 1-4 класи.* – К.: Початкова школа, 2006. – 432с.
- *Українська мова з методикою навчання в початкових класах. Інтегрований курс / За ред. А.П.Каніщенко, Г.О.Ткачук.* – К.: Промінь, 2003. – 232с.

Практичне заняття № 14

Тема: Твір як вправа з розвитку зв'язного мовлення

План

1. Основні етапи підготовки та роботи над твором.
2. Особливості роботи над творами різних видів.
3. Підхід до оцінювання учнівських творів.
4. Система роботи над помилками, допущеними в учнівських творах.

Література:

- Бацевич Ф.С. *Основи комунікативної лінгвістики: Підручн.* – К.: Академія, 2004. – 200с.
- Вашуленко М.С. *Українська мова і мовлення в початковій школі.* – К.: Освіта, 2006. – 268с.
- *Державний стандарт освіти // Початкова школа.* – 2006. - №2.
- Каніщенко А.П. *Розвиток зв'язного мовлення першокласників: Метод. рекомендації.* – К.: Вища школа, 1991. – 50с.
- Ковалик І.І. *Методика лінгвістичного аналізу тексту.* – К.: Вища школа, 1984. – 120с.
- Коваль Г.П., Деркач Н.І., Наумчук М.М. *Методика викладання української мови: Навчальний посібник для студентів педінститутів, гуманітарних університетів та педагогічних коледжів.* – Тернопіль: Астон, 2008. – С. 192–281.
- *Контроль та оцінювання навчальних досягнень учнів початкової школи Інформаційний збірник Міністерства освіти і науки України 2008.*
- Наумчук М.М. *Сучасний урок української мови в початковій школі (методика і технологія навчання).* – Тернопіль: Астон, 2005. – 352с.
- Наумчук М.М., Будна Н.О. *Розвиток зв'язного мовлення учнів 1-4 класів.* – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2001. – 64с.
- *Програми для середньої загальноосвітньої школи. 1-4 класи.* – К.: Початкова школа, 2006. – 432с.
- Савченко О.Я. *Сучасний урок у початкових класах: Посібн. для вчителя.* – К.: Магістр-S, 1997. – 256с.
- Савченко О.Я. *Навчання і виховання учнів 2 класу.* – К.: Початкова школа, 2003. – С.199–252.
- Савченко О.Я. *Навчання і виховання учнів 3 класу.* – К.: Початкова школа, 2004. – С.146–205.
- Савченко О.Я. *Навчання і виховання учнів 4 класу.* – К.: Початкова школа, 2005.
- *Українська мова з методикою навчання в початкових класах. Інтегрований курс / За ред. А.П.Каніщенко, Г.О.Ткачук.* – К.: Промінь, 2003. – 232с.
- Шостак Г.С. *Творчі роботи учнів молодших класів: Навч.-метод. посібник.* – Тернопіль: Мальва – ОСО, 1999. – 88с.

Практичне заняття № 15

Тема: *Методика опрацювання елементів лексикології. Види вправ з лексикології.*

План

1. Наукові засади методики навчання елементів лексикології.
2. Основні принципи опрацювання лексичних тем.
3. Види вправ із лексикології.
4. Методика лексичного розбору.
5. Елементи фразеології в навчанні рідної мови.
6. Словникова робота в початковій школі.

Література:

- Варзацька Л.О. *Навчання мови та мовлення на основі тексту.* – К.: Радши, 1986.
- Варзацька Л.О., Шевченко Л.М. *Методика розвитку зв'язного мовлення школярів: Методичні рекомендації.* – К.: Рад. шк., 1992.
- Вашуленко М.С. *Рідна мова: Підруч. для 3 класу.* – К.: Освіта, 2004.
- Вашуленко М.С. *Формування мовної особистості молодшого школяра в умовах переходу до 4-річного навчання // Початкова школа.* – 2001. – №1.
- Вашуленко М.С. *Українська мова і мовлення в початковій школі.* – К.: Освіта, 2006. – 268с.
- Коваль Г.П., Деркач Н.І., Наумчук М.М. *Методика викладання української мови: навчальний посібник для студентів педінститутів, гуманітарних університетів, педагогічних коледжів.* – Тернопіль: Астон, 2008. – 287с.
- *Методика навчання української мови в початковій школі: навчально-методичний посібник для студентів вищих навчальних закладів / За наук. ред. М. С. Вашуленка.* – К.: Літера ЛТД, 2011. – 364 с.
- *Методика викладання української мови: Навч. посібник / За ред. С.І.Дорошенка.* – К.: Вища шк., 1992. – С.3–19.
- Наумчук М.М. *Сучасний урок української мови в початковій школі (Методика і технологія навчання).* - Тернопіль: Астон, 2001. – 264с.
- Пономарьова К.І. *Розвиток зв'язного мовлення молодших школярів. Уроки розвитку мовлення в 1–4 класах.* – К.: КІМО, 2006.
- *Програми для середньої загальноосвітньої школи (1-4 кл.).* – К.: Початкова школа, 2006. – С.12–116.

Практичне завдання

1). Складіть або випишіть речення зі словом *земля* у таких значеннях: *Земля* – планета; *земля* – наша країна; *земля* – ґрунт; *земля* – поле; *земля* – суша посеред водойми.

2). Подані вислови замініть синонімами з довідки та запишіть.

Байдики бити, взяти ноги на плечі, набрати води в рот, викинути з голови, вертітися під ногами, пекти раків, замилювати очі, розбити глека, задирати носа, вийти сухим із води, наживати п'ятами, сидить у печінках.

Слова для довідки: заважати, побігти, почервоніти, лінуватися, забути, замовкнути, задаватися, посваритися, дуже набридло, втекти, обманювати, уникнути кари.

3). До виділених слів доберіть та запишіть протилежні за значенням:

Свіжий хліб – ...хліб,
свіжі квіти – ... квіти,
солодке яблуко – ... яблуко,
солодкі ліки – ...ліки,
повне відро – ...відро,
повний місяць – ...місяць.

4). Підберіть і запишіть антоніми до слів *тихий, темний* у поданих словосполученнях.

Тихий голос, тихий крок, тиха їзда, тиха розмова, тихий дощ, тиха людина, тихе море, тиха вулиця, тихий сон, тихий вітер.

Темна кімната, темна ніч, темний день, темна справа, темне волосся, темне місце, темний голос, темна історія.

5). Із поданими словами складіть та запишіть по два речення, у яких кожне слово вживалося б у прямому та переносному значеннях

Весна, золотий, хліб, серце, хата, сад, солодкий, живий, вільний, гомоніти, веселитись.

6.ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ЛАБОРАТОРНИХ ЗАНЯТЬ

6.1.Змістовий модуль 1

Лабораторна робота № 1 (2 год.)

Тема: *Спостереження уроку читання в період навчання грамоти*

Мета. Поглиблювати знання з методики навчання грамоти; розвивати професійні вміння майбутнього вчителя (дослідницькі, конструктивно-планувальні, комунікативно-навчальні, організаційні); сприяти формуванню індивідуального стилю педагогічної діяльності.

Схема аналізу уроку

2. Загальні відомості про урок:

- назва предмета, клас, школа, прізвище, ім'я, по батькові вчителя, дата проведення, тема уроку
- місце уроків серед інших уроків цієї ж теми
- структура уроку, послідовність його етапів та їх тривалість, логічний зв'язок між ними (чи відповідає структура уроку дидактичній меті, логіці навчального процесу, чи впливає наступний етап з попереднього, чи раціонально розподілено час між ними)
- зміст уроку: науковість, оптимальність (чи відповідає тип та структура уроку його змісту, завданням і цілям, а також логіці навчального процесу).

3. Аналіз змісту етапів уроку

Організація класу і повідомлення завдань уроку.

Підготовка до уроку, обстановка в класі (чистота, порядок, готовність до роботи тощо); обладнання уроку, організація класу; постановка цілей і завдань уроку.

Актуалізація опорних знань, умінь і навичок.

Як відтворювалися знання, чи застосовувалися вони в новій ситуації, що поглибили на уроці, які навички активізували, як опитувалися учні, чи активно працювали, чи залучалися до виправлення помилок, неточностей, які методичні прийоми застосовувалися.

Формування нових знань, умінь і навичок учнів.

Чи викликався інтерес до теми, як здійснювалася мотивація навчання, чи забезпечувалася реалізація принципів науковості, систематичності, доступності, наступності, які методи і прийоми застосовувалися, як вони поєднувалися, чи зрозуміли учні новий матеріал.

Чи вдало підібрані вправи, чи логічною була їх послідовність, чи сприяли вони досягненню освітньої, розвивальної, виховної мети в єдності, чи забезпечувалася самостійність учнів при виконанні вправ, чи проводилася робота над помилками, чи поєднувалася колективна робота з індивідуальною, чи диференціювалися завдання для різних за рівнем підготовки учнів.

Особливу увагу слід звернути на:

- прийоми звукового аналізу і синтезу
- вправи для розвитку фонетичного слуху
- вправи для читання складових таблиць
- вправи з розрізною азбукою
- прийоми читання в букварі слів, речень, зв'язного тексту
- прийоми розвитку мовлення і мислення учнів
- прийоми словникової роботи

- зміст роботи щодо засвоєння елементарних мовних понять
- дидактичні ігри, їх зміст, форма, доцільність, ефективність.

Результативність уроку:

Наскільки успішно розв'язані на уроці освітні, розвивальні, виховні цілі; якість знань (свідомість, міцність, глибина, дієвість), уміння застосовувати їх на практиці; які елементи уроку мали найбільший виховний вплив на учнів.

Поведінка вчителя на уроці: педагогічний такт і культура мовлення, вміння організовувати працю на уроці, ставлення до учнів; чи раціонально використовує час, чи викликає інтерес до предмета, чи володіє емоційністю викладу, чи має авторитет.

Поведінка учнів на уроці: ступінь активності й дисциплінованості, культура мовлення, ступінь загального розвитку, ставлення до вчителя і однокласників, наявність інтересу до навчального предмета.

3. Висновки і пропозиції

Які конкретні висновки і пропозиції можна зробити до аналізованого уроку? (Яка загальна оцінка уроку, що цінного з цього уроку можна запозичити для впровадження в практику, як позбутися наявних недоліків та закріпити досягнені успіхи на наступних уроках, як удосконалити процес навчання на уроці, поліпшувати якість уроку).

Література

- *Вашуленко М.С., Скрипченко В.Ф. Буквар. – К.: Освіта, 2003.*
- *Деркач Н.І. Звукова робота в період навчання грамоти шестиліток // Початкова школа. – 1990. – №11.*
- *Заїка А.М. Прописи з калькою: Зошит для письма і розвитку зв'язного мовлення учнів 1 класу / За заг. ред. К.С.Прищети. – Х.: Веста, 2009.*
- *Кирилова О. Про розвиток усіх видів мовленнєвої діяльності за букварем Вашуленка М.С., Скрипченко В.Ф. // Початкова школа. – 2003. – №6.*
- *Кирей І.Ф., Трунова В.А. Методика викладання каліграфії в початковій школі: Навчальний посібник. – К.: Вища школа, 1994.*
- *Колесниченко В.І. Навчання грамоти – одне з головних завдань початкової школи // Початкова школа. – 1994. – №4.*
- *Методика викладання української мови: Навч. посібник / За ред. С.І.Дорошенка. – К.: Вища шк., 1992. – С.20–25, 41–59, 77–78.*
- *Програми для середньої загальноосвітньої школи (1–4 кл.). – К.: Початкова школа, 2006. – С.21–31.*
- *Українська мова з методикою навчання в початкових класах. Інтегрований курс / За ред. А.П.Каніщенко, Г.О.Ткачук. – К.: Промінь, 2003. – С.41–59.*
- *Тореник Н. Як допомогти першокласникові у навчанні // Початкова школа. – 2000.*
- *Яценка Л. Як навчити шестиліток читати // Початкова школа. – 2002. – №1.*

6.2.Змістовий модуль 2

Лабораторна робота № 2 (2 год.)

Тема: *Спостереження уроку читання (вивчення оповідання).*

Мета: поглиблювати знання з методики класного читання; розвивати професійні вміння майбутнього вчителя; сприяти формуванню індивідуального стилю педагогічної діяльності.

Схема аналізу уроку

1. Загальні відомості про урок:

- назва предмета, клас, школа, прізвище, ім'я, по батькові вчителя, дата проведення, тема уроку;
- місце уроку серед інших уроків цієї ж теми;
- структура уроку, послідовність його етапів та їх тривалість;
- зміст уроку: науковість, оптимальність(чи відповідає тип та структура уроку його змісту, завданням і меті, а також логіці навчального процесу).

2. Аналіз змісту етапів уроку:

- організація класу і повідомлення завдань уроку: підготовка до уроку, обстановка в класі, обладнання уроку, постановка мети і завдань уроку;
- актуалізація опорних знань, умінь і навичок: підготовча робота, прийоми забезпечення інтересу до теми, що вивчалася, з'ясування знань учнів із даного питання;
- формування нових знань, умінь і навичок учнів: чи виник інтерес до теми, як здійснювалася мотивація навчання, чи забезпечувалась реалізація принципів науковості, систематичності, доступності, наступності, які методи і прийоми застосовувалися, як вони поєднувалися, чи зрозуміли учні новий матеріал;

Особливу увагу варто звернути на:

- різні види словникової роботи;
- читання оповідання (якість читання, забезпечення цілісного сприймання);
- роботу над текстом: прийоми і види роботи, послідовність у постановці запитань з метою розкриття змісту оповідання, характеристики образів, змістовність бесід, дотримання вимог до запитань, робота над зображувальними засобами, види читання, творчі завдання у зв'язку з прочитаним, робота над планом і переказом;
- доцільність використання унаочнення;
- підсумкову бесіду;
- проаналізувати визначення головної думки, вираження власного ставлення до зображуваного у творі.

3.Результативність уроку: наскільки успішно вирішені на уроці освітні, розвивальні, виховні цілі; якість знань (свідомість, міцність,

глибина, дієвість), уміння застосовувати їх на практиці; які елементи уроку мали найбільший виховний вплив на учнів.

4. Поведінка вчителя на уроці: педагогічний такт і культура мовлення, вміння організувати роботу на уроці, ставлення до учнів; чи раціонально використовує час, чи викликає інтерес до предмета, чи володіє емоційністю викладу, чи має авторитет.

5. Поведінка учнів на уроці: ступінь активності й дисциплінованості, культура мовлення, ступінь загального розвитку, ставлення до вчителя і однокласників, наявність інтересу до навчального предмета.

6. Висновки і пропозиції:

Які конкретні висновки і пропозиції можна зробити до аналізованого уроку (яка загальна оцінка уроку, що цінного з нього можна запозичити для впровадження у практику, як позбутися наявних недоліків та закріпити досягнені успіхи на наступних уроках, як удосконалити процес навчання та поліпшити якість уроку).

Література:

- Біденко В.В. *Аналіз тексту твору на основі його багаторазового перечитування* // *Рідна школа*. – 2000. – №12. – С. 39–40.
- Вашуленко М.С. *Державний освітній стандарт з української мови (початкова ланка)* // *Початкова школа*. – 2001. – №1.
- Джежелей О. *Диференційований підхід до формування навички читання* // *Початкова освіта*. – 2002. – № 10. – С. 3.
- Коваль Г.П., Іванова Л.І., Суржук Т.Б. *Методика читання: Навч. посібник*. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2008. – 280с.
- Куріпта В.І. *Ефективні методи і прийоми удосконалення навички читання* // *Початкове навчання і виховання*. – 2005. – №20–30. – С.38–48.
- *Методика викладання української мови: Навч. посібник / За ред. С.І.Дорошенка*. – К.: Вища шк., 1992. – С.3–19.
- Олійник Г.А. *Формування навичок виразного читання в 1 класі*. – Тернопіль: Астон, 2001.
- *Основи роботи над науково-художнім твором в початкових класах* // *Теорія та методика навчання та виховання: Збірник наукових праць*. – Вип.4. – Харків: ХДПУ, 1999. – С.107–109.
- Пархоменко Н. *Методика роботи над словом, текстом на уроках читання* // *Початкова школа*. – 2000. – №7. – С.44–48.
- Пелешок Е. *Робота над засобами виразності на уроках читання* / Е.Пелешок, Т.Шевчук // *Початкова школа*. – 1998. – № 12. – С. 12–14.
- *Програми для середньої загальноосвітньої школи (1-4 кл.)*. – К.: Початкова школа, 2006. – С.12–116.
- *Розвиток навички читання. Методичні рекомендації* / Укладач І.П.Гудзик. – К.: Освіта, 1993.
- Савченко О.Я. *Методика читання в початкових класах: Посіб. для вчителя*. – К.: Освіта, 2007. – 334с.

6.3.Змістовий модуль 3

Лабораторна робота № 3 (2 год.)

Тема: *Спостереження уроку засвоєння нових знань з української мови.*

Мета: під час спостереження уроку зробити запис його структури, обґрунтувати доцільність використаних методів і прийомів. Зробити висновки про виконання вчителем основних вимог до сучасного уроку мови.

Завдання для спостереження і письмового аналізу

1. Проаналізувати, яким чином учитель оголошує тему і робить мотивацію навчальної діяльності учнів.
2. Прослідкувати, які запитання та завдання ставить учитель для актуалізації опорних знань і чуттєвого досвіду учнів.
3. Зафіксувати, скільки часу відведено на вивчення нового матеріалу.
4. Визначити метод вивчення нового матеріалу.
5. Проаналізувати зміст текстового матеріалу для спостереження мовних фактів з метою виділення істотних ознак поняття, яке вивчаються.
6. Послідовно записати запитання вчителя до аналізу.
7. Проаналізувати ступінь активності учнів у процесі формування граматичного (чи фонетичного) поняття.
8. Визначити види і прийоми роботи для узагальнення ознак нового поняття, у роботі над правилом; місце підручника у роботі вчителя і учнів.
9. Звернути увагу на доцільність використання унаочнення, таблиць, схем, роздаткового матеріалу.
10. Проаналізувати прийоми роботи, види вправ для закріплення вивченого.
11. Зробити висновок про реалізацію на уроці принципу вивчення мовних явищ у зв'язку і взаємозумовленості (вивчення мови як системи), про набуття учнями мовленнєвих навичок.
12. Проаналізувати реалізацію мети уроку.

Література:

- Білецька М.А. *Рідна мова: Підруч. для 2 класу.* – К.: Освіта, 2002.
- Вашуленко М.С. *Державний освітній стандарт з української мови (початкова ланка) // Початкова школа.* – 2001. – №1.
- Вашуленко М.С. *Формування мовної особистості молодшого школяра в умовах переходу до 4-річного навчання // Початкова школа.* – 2001. – №1.
- Донченко Т. К. *Організація навчальної діяльності учнів на уроках рідної мови.* – К., 1995. – С. 65–152.
- Коваль Г.П., Деркач Н.І., Наумчук М.М. *Методика викладання української мови: навчальний посібник для студентів педінститутів, гуманітарних університетів, педагогічних коледжів.* – Тернопіль: Астон, 2008. – 287с.
- *Методика викладання української мови: Навч. посібник / За ред. С.І.Дорошенка.* – К.: Вища шк., 1992. – С.3–19.
- Наумчук М.М. *Сучасний урок української мови в початковій школі (Методика і технологія навчання).* – Тернопіль: Астон, 2001. – 264с.

- Програми для середньої загальноосвітньої школи (1–4 кл.). – К.: Початкова школа, 2006. – С.12–116.
- Рідна мова: Підруч. для 4 класу / М.С.Вашуленко, С.Г.Дубовик, О.І.Мельничайко, Л.В.Скуратівський; за заг. ред. М.С.Вашуленка. – К.: Освіта, 2004.
- Савченко О.Я. Сучасний урок в початкових класах: Посіб. для вчителя. – К.: Магістр-S, 1997.
- Савченко О.Я. Навчання і виховання учнів 2 класу. – К.: Початкова школа, 2003.
- Савченко О.Я. Навчання і виховання учнів 3 класу / О.Я.Савченко, А.І.Мовчун. – К.: Початкова школа, 2004.
- Савченко О.Я. Навчання і виховання учнів 4 класу. – К.: Початкова школа, 2005.
- Українська мова з методикою навчання в початкових класах. Інтегрований курс / За ред. А.П.Каніщенко, Г.О.Ткачук. – К.: Промінь, 2003. – С.3–4.

6.4.Змістовий модуль 4

Лабораторна робота № 4 (2 год.)

Тема: *Спостереження уроку розвитку зв'язного писемного мовлення. Складання плану-конспекту уроку розвитку зв'язного писемного мовлення.*

Мета: під час спостереження уроку зробити запис його структури. Звернути увагу на проведення підготовчої роботи, прийоми роботи над мовним матеріалом, вироблення в учнів самостійно складати план переказу. Проаналізувати прийоми розвитку елементів творчості та самостійності. Скласти план-конспект уроку розвитку зв'язного писемного мовлення.

Завдання для спостереження і письмового аналізу

1. Проаналізувати, як учитель мотивує навчальну діяльність учнів.
2. Зробити висновок про відповідність тексту переказу вимогам шкільної програми.
3. Записати послідовність у виконанні завдань, прийомів роботи.

Проаналізувати:

- зміст, значення, ефективність проведеної вступної бесіди;
- емоційність, виразність читання тексту вчителем;
- зміст і характер запитань для сприймання тексту;
- словникову роботу, прийоми проведення повторного читання тексту і складання плану;
- роботу вчителя над формуванням зв'язного образного усного і писемного мовлення учнів;
- прийоми роботи над виробленням орфографічних навичок;
- забезпеченість самостійності написання переказу;
- прийоми перевірки виконання роботи в класі;

- реалізацію мети уроку.
- 4. Розробити план-конспект уроку проведення детального переказу розповідного характеру за колективно складеним планом.

Література:

- Бацевич Ф.С. *Основи комунікативної лінгвістики: Підручн.* – К.: Академія, 2004. – 200с.
- Вашуленко М.С. *Українська мова і мовлення в початковій школі.* – К.: Освіта, 2006. – 268с.
- *Державний стандарт освіти // Початкова школа.* – 2006. – №2.
- Кانیщенко А.П. *Розвиток зв'язного мовлення першокласників: Метод. рекомендації.* – К.: Вища школа, 1991. – 50с.
- Ковалик І.І. *Методика лінгвістичного аналізу тексту.* – К.: Вища школа, 1984. – 120с.
- Коваль Г.П., Деркач Н.І., Наумчук М.М. *Методика викладання української мови: навчальний посібник для студентів педінститутів, гуманітарних університетів, педагогічних коледжів.* – Тернопіль: Астон, 2008. – С. 192–281.
- *Контроль та оцінювання навчальних досягнень учнів початкової школи // Початкова школа.* – 2008. – №37–38.
- *Методика викладання української мови: Навч. посібник / За ред. С.І.Дорошенка.* – К.: Вища шк., 1992. – С.332–395.
- Наумчук М.М. *Сучасний урок української мови в початковій школі (Методика і технологія навчання).* – Тернопіль: Астон, 2001. – 264с.
- Наумчук М.М., Будна Н.О. *Розвиток зв'язного мовлення учнів 1–4 класів.* – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2001. – 64с.
- Олійник І. М. *Розвиток зв'язного мовлення молодших школярів.* – Рівне, 1999. – 32 с.
- *Програми для середньої загальноосвітньої школи (1-4 кл.).* – К.: Початкова школа, 2006. – 432 с.
- Савченко О.Я. *Сучасний урок в початкових класах: Посіб. для вчителя.* – К.: Магістр-S, 1997.
- Савченко О.Я. *Навчання і виховання учнів 2 класу.* – К.: Початкова школа, 2003.
- Савченко О.Я. *Навчання і виховання учнів 3 класу / О.Я.Савченко, А.І.Мовчун.* – К.: Початкова школа, 2004.
- Савченко О.Я. *Навчання і виховання учнів 4 класу.* – К.: Початкова школа, 2005.

7. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

7.1.Змістовий модуль 1

Методика викладання української мови в початкових класах як навчальна дисципліна. Періоди навчання грамоти. Методика вивчення основ фонетики та графіки (8 год.)

- 10.Методика викладання української мови як педагогічна наука та навчальна дисципліна.
- 11.Методи дослідження в методиці рідної мови (теоретичні, емпіричні). Етапи дослідження.
- 12.Загальнодидактичні та специфічні принципи навчання рідної мови.
- 13.Звукова система української мови у взаємозв'язку з графічною.
- 14.Педагогічні вимоги до організації навчання грамоти: загально-дидактичні і спеціальні (методичні).
- 15.Характеристика методів навчання грамоти у вітчизняній та зарубіжній педагогіці.
- 16.Джерела збагачення словника першокласників.
- 17.Прийоми пояснення значень слів.
- 18.Значення словниково-логічних вправ, їх види, методика проведення.
- 19.Умови успішного навчання письма, основні вимоги до техніки і засобів письма.
- 20.Характеристика мовного матеріалу, режим аудіювання, послідовність роботи. Методи і прийоми навчання аудіювання.
- 21.Види та прийоми роботи зі складовими таблицями, словами, поданими в аналітико-синтетичній формі, стовпчиками слів.
- 22.Диференційований підхід до навчання першокласників читати.
- 23.Перевірка, оцінювання мовленнєвих умінь і навичок першокласників (аудіювання, говоріння, читання, письмо).
- 24.Схема психолого-педагогічного і дидактичного аналізу уроків навчання грамоти.
- 25.Труднощі у формуванні поняття про співвідношення звуків і букв у молодших школярів.
- 26.Типові помилки учнів з основ фонетики і графіки, способи їх усунення.
- 27.Звуко-буквений аналіз на уроках української мови у початкових класах.

7.2. Змістовий модуль 2
Методика класного і позакласного читання
(8 год.)

5. Короткий історико-критичний огляд методів класного читання в початкових класах.
6. Розвиток зорового сприймання під час читання: розширення поля читання, миттєве розпізнавання слова під час читання переглядання тексту, зняття вокалізації.
7. Умови роботи над виразністю читання.
8. Специфіка опрацювання науково-популярних творів.
9. Характеристика навчального матеріалу з позакласного читання для учнів початкових класів.
10. Наукові основи аналізу художнього твору.

7.3. Змістовий модуль 3
Методика вивчення граматики.
Методика вивчення орфографії.
(12 год.)

1. Методика вивчення займенника, прислівника, числівника.
2. Морфологічний розбір, методика проведення повного й часткового морфологічного розбору (усного й письмового).
3. Морфемний розбір слів (повний і частковий).
4. З історії навчання правопису – граматичний та антиграматичний напрями.
5. Психолого-педагогічні погляди на процес оволодіння орфографічними навичками.
6. Аналіз лінгвістичної природи орфограм. Залежність методики навчання орфографії від лінгвістичної природи написань.
7. Мовний режим у школі. Вимоги до усного і писемного мовлення учнів; до порядку ведення учнівських зошитів і оформлення письмових робіт з мови; вимоги до перевірки робіт.
5. Критерії оцінювання навчальних досягнень учнів з української мови.

7.4.Змістовий модуль 4
Методика розвитку зв'язного мовлення.
Методика вивчення елементів лексикології.
(8 год.)

5. Періоди мовленнєвого розвитку людини.
6. З історії методів розвитку мовлення учнів у початковій школі.
7. Методи розвитку мовлення учнів. Імітативні методи. Комунікативні методи, їх вимоги. Метод конструювання. Прийоми, типи завдань.
8. . Розвиток голосу. Формування в учнів поняття про голос, його характеристики. Формування в дітей умінь користуватись голосом в різних ситуаціях.
9. Необхідність застосування вправ з розвитку голосу. Вправи на звучання, на розуміння і відтворення монотонності, на пришвидшення і сповільнення вимови, на розширення діапазону (об'єму голосу).
- 10.Робота над засвоєнням лексичного значення слова.
- 11.Способи і прийоми пояснення значень слів (демонстрація, використання контексту, словотворчий аналіз, тлумачення слів).
- 12.Особливості формування навичок зв'язного мовлення на початковому етапі освіти.
- 13.Зміст роботи з розвитку монологічного мовлення.
- 14.Прийоми навчання зв'язним висловлюванням.
- 15.Мовленнєві помилки учнів. Типи помилок, причини мовленнєвих помилок. Методика роботи над морфологічними, синтаксичними, стилістичними помилками.
- 16.Немовні помилки у творах учнів. Методика роботи над виправленням помилок.
- 17.Критерії і норми оцінювання учнівських переказів і творів.
- 18.Види мовленнєвих вправ зі словосполученням, методика їх проведення.
- 19.Типові помилки у побудові речень, прийоми виявлення та шляхи запобігання.

8. ПЛАНУВАННЯ ІНДИВІДУАЛЬНОЇ РОБОТИ

1. Комунікативний підхід до вивчення рідної мови в початкових класах.
2. Роль соціокультурного аспекту в системі навчання рідної мови в початкових класах.
3. Роль і місце вчителя в навчанні рідної мови молодших школярів.
4. З досвіду організації розвивального навчання на уроках рідної словесності в початкових класах.
5. Нестандартні форми організації навчального процесу на уроках української мови і читання в початкових класах.
6. Інноваційні форми організації навчального процесу на уроках української мови та читання в початкових класах.
7. Вивчення передового досвіду вчителів.
8. Дослідження ступеня готовності першокласників до навчання читання і письма.
9. Дослідження лексики чинного «Букваря» і розробка прийомів розкриття лексичного значення нових для першокласників слів.
10. Використання наочних посібників на уроках навчання грамоти в добукварний період.
11. Використання наочних посібників на уроках навчання грамоти в букварний період.
12. Диференційований підхід у навчанні першокласників читання.
13. Ігрові прийоми навчання читати і писати.
14. Використання дидактичних ігор на уроках навчання грамоти.
15. Розвиток мовлення першокласників.
16. Розвиток фонематичного слуху першокласників.
17. Використання словниково-логічних вправ на уроках навчання грамоти.
18. Розвиток техніки читання у першокласників.
19. Використання творів малих фольклорних жанрів у період навчання грамоти.
20. Розвиток пізнавальної активності першокласників у період навчання грамоти.
21. Можливості «Букваря» для розширення знань, кола уявлень першокласників про навколишній світ.
22. Диференційоване навчання на уроках письма.
23. Підготовчі вправи з письма в добукварний період.
24. Засвоєння на уроках письма основ правопису.
25. Недоліки почерків, що формуються, причини їх виникнення та шляхи подолання.
26. Виявлення й усунення недоліків мовлення учнів початкових класів.
27. Формування в учнів початкових класів культури мовлення і спілкування, дотримання правил мовленнєвого етикету.
28. Дослідження обсягу активного словника молодших школярів. Пошуки ефективних шляхів його поповнення.
29. Ознайомленні молодших школярів з елементами лексикології.
30. Збагачення мовлення учнів власне українською лексикою.
31. Робота над фразеологічними одиницями в початкових класах.

32. Шляхи підвищення пізнавальної активності і самостійності учнів у словниковій роботі.
33. Види етимологічних вправ, їх дидактичне спрямування, методика проведення.
34. Формування і розвиток пізнавальної активності та самостійності молодших школярів під час роботи над елементами синтаксису.
35. Методика проведення дидактичних ігор і конкурсів як засіб розвитку пізнавальної активності під час роботи над реченням.
36. Особливості навчання діалогічного мовлення.
37. Особливості навчання монологічного мовлення.
38. Особливості навчання аудіювання на уроках української мови в початкових класах.
39. Текст як основа формування мовленнєвих умінь і навичок.
40. Ознайомлення молодших школярів з типами текстів.
41. Ознайомлення молодших школярів з будовою тексту.
42. Робота над планом тексту на уроках розвитку зв'язного мовлення.
43. Підготовча робота до написання переказів і творів.
44. Творчі роботи на основі неповного тексту.
45. Твори-мініатюри в початкових класах.
46. Редагування як засіб удосконалення тексту.
47. Типи помилок в письмових роботах молодших школярів шляхи їх усунення.
48. Вплив міжпредметних зв'язків на розвиток зв'язного мовлення учнів початкових класів.
49. Шляхи підвищення самостійності та творчої активності учнів у роботі над переказами.
50. Вивчення рівня сформованості якісних навичок читання в молодших школярів.
51. Вивчення читацьких інтересів учнів 1-4-их класів.
52. Ознайомлення з посібниками з методики позакласного читання в 1-4-их класах.
53. Вивчення досвіду співпраці вчителя з бібліотекою, методикою підготовки і проведення бібліотечних уроків.
54. Вивчення й узагальнення досвіду передових учителів в організації позакласного читання молодших школярів.
55. Формування творчих здібностей молодших школярів засобами рідної мови.
56. Літературна творчість школярів.
57. Індивідуальна робота на уроках читання й української мови в початкових класах.
58. Позакласна робота з рідної словесності в початкових класах.

9.ПИТАННЯ МОДУЛЬНОГО ТА ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

1. Методика української мови як педагогічна наука. Принципи і методи навчання української мови.
2. Наукові основи методики навчання грамоти у сучасній початковій школі.
3. Зв'язок методики викладання української мови з іншими науками.
4. Аналіз програми з української мови для учнів 1–4 класів.
5. Психологічні та лінгвістичні основи методики навчання грамоти в сучасній школі. Психофізіологічна характеристика процесів читання і письма.
6. «Буквар» та його будова. Розміщення матеріалу на сторінках «Букваря».
7. Завдання підготовчого (добукварного) періоду навчання грамоти.
8. Букварний період навчання грамоти.
9. Післябукварний період навчання грамоти.
10. Письмо в період навчання грамоти. Завдання, структура, зміст уроків письма в букварний період.
11. Прийоми звукового аналізу і синтезу.
12. Характеристика звукового аналітико-синтетичного методу навчання грамоти.
13. Розвиток мови і мовлення в період навчання грамоти.
14. Особливості навчання грамоти в малокомплектній школі.
15. Особливості навчальної роботи з шестилітніми першокласниками. Зміст і обсяг вимог Програми з української мови для 1 класу.
16. Методика проведення узагальнюючих уроків читання.
17. Основні види роботи на уроках читання.
18. Вироблення у молодших школярів навичок виразного читання.
19. Методика опрацювання прозових творів різних жанрів (оповідання, казки, науково-пізнавальної статті) на уроках читання у початкових класах.
20. Особливості опрацювання поетичних творів та байок на уроках читання у початковій школі.
21. Особливості читання поезії (епічної, ліричної).
22. Структура уроків позакласного читання на початковому етапі.
23. Види читання.
24. Формування якісних ознак читання (свідомості, правильності, швидкості, виразності).
25. Структура і зміст уроку ознайомлення з новим твором.
26. Словниково-семантична робота на уроках читання. Прийоми збагачення активного словника учнів. Місце словникової роботи на уроці читання.
27. Види роботи із розвитку зв'язного мовлення.
28. Методика опрацювання розділу «Текст» у початкових класах.
29. Класифікація текстів за типом мовлення. Особливості вивчення текстів різних типів.
30. Твір у системі розвитку зв'язного мовлення молодших школярів. Види творів. Вимоги до оцінювання творів.

31. Види переказів, методика їх проведення.
32. Методика вивчення елементів лексикології та фразеології у початкових класах.
33. Основні вимоги до культури мовлення вчителя.
34. Структура комбінованого уроку української мови.
35. Методи навчання граматики.
36. Методика опрацювання елементів фонетики і графіки.
37. Методика навчання орфографії. Врахування принципів української орфографії у системі формування орфографічних навичок молодших школярів.
38. Типологія уроків мови у початкових класах.
39. Методика вивчення роду і числа іменників у початкових класах.
40. Методика вивчення відмінювання іменників.
41. Методика вивчення теми «Дієслово».
42. Методика вивчення теми «Прикметник».
43. Методика вивчення теми «Займенник». Зміст і завдання вивчення теми.
44. Методика вивчення теми «Числівник». Зміст і завдання вивчення теми.
45. Методика вивчення теми «Прислівник».
46. Методика опрацювання службових частин мови.
47. Види граматичного розбору та методика їх проведення.
48. Вправи на запобігання помилок. Облік помилок, робота над ними.
49. Організація самостійної роботи учнів на уроках граматики. Робота з підручником і словником.
50. Види орфографічних вправ.
51. Диктант як важливий засіб формування в учнів орфографічної грамотності. Види диктантів, методика їх проведення.
52. Методика вивчення морфемної будови слова.
53. Методика вивчення елементів синтаксису в початкових класах (поняття про речення, зв'язок слів у реченні, види речень за метою висловлювання та інтонаційним оформленням).
54. Методика вивчення елементів синтаксису в початкових класах (поняття про члени речення, головні і другорядні члени речення, однорідні члени речення).
55. Методика вивчення однорідних членів речення.
56. Освітньо-виховне значення уроків рідної мови у початкових класах.
57. Освітньо-виховне значення уроків позакласного читання у початкових класах.
58. Реалізація принципу наочності на уроках української мови і читання у початкових класах.
59. Особливості навчання читання і мови у малокомплектній школі.
60. Нестандартні уроки української мови і читання в початкових класах.

10. ОЦІНЮВАННЯ

10.1. Розподіл балів за модулями

МОДУЛЬ I								МОДУЛЬ II							
Змістовий модуль 1				Змістовий модуль 2				Змістовий модуль 3				Змістовий модуль 4			
T1	T2	T3	T4	T1	T2	T3	T4	T1	T2	T3	T4	T1	T2	T3	T4
10				5				10				5			
30															

Модуль III (ІНДЗ)	Модуль IV (Модульний контроль)				Сума балів
ІНДЗ	МКР1	МКР2	МКР3	МКР4	100
10	15	15	15	15	
	60				

10.2. Відповідність набраних у загальному підсумку балів оцінкам за національною шкалою ECTS

Оцінка в балах	Оцінка за національною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS	
90–100	Відмінно	A	відмінне виконання
82–89	Добре	B	вище середнього рівня
75–81		C	загалом хороша робота
67–74	Задовільно	D	непогано
60–66		E	виконання відповідає мінімальним критеріям
35–59	Незадовільно	Fx	необхідне перескладання
1–34		F	необхідне повторне вивчення курсу

10.3. Критерії оцінювання роботи студентів

Оцінювання навчальних досягнень студентів з курсу «Методика викладання української мови у початковій школі» здійснюється за 100-бальною шкалою. Воно включає оцінювання студента за кожну тему, оцінку за ІНДЗ, підсумковий контроль.

Оцінювання за тему здійснюється за 5-бальною шкалою. При оцінюванні студента за тему враховується виконання ним самостійної роботи з даної теми.

При визначенні кількості балів за тему викладач керується такими критеріями:

5 (10–9), (15–14–13) балів виставляється студентові, який вільно володіє матеріалом із теми; чітко, грамотно, логічно, повно і послідовно висвітлює питання, розкриває сутність і аналізує його зміст, демонструє знання не лише лекційного матеріалу, але й результати самостійного опрацювання основної й додаткової літератури, вміння висвітлювати власні міркування та робити висновки. Знання, вміння й навички студента повністю відповідають вимогам програми.

4 (8–7), (12–11–10) бали ставиться, якщо при вивченні теми показано розуміння практичних завдань, наявні окремі несуттєві помилки у відповідях студента. Студент володіє визначеним програмою навчальним матеріалом; розв'язує завдання, передбачені програмою з частковим поясненням; частково аргументує теоретичний матеріал і розв'язування завдань.

3 (6–5), (9–8–7) бали студент отримує, якщо ілюструє означення основних понять та формулювання правил власними прикладами; самостійно розв'язує завдання обов'язкового рівня з достатнім поясненням. При оцінюванні контрольної роботи 3 бали ставиться при суттєвих недоліках у теоретичній і практичній частинах роботи, за відсутності прикладів і достатньої аргументованості відповідей, якщо в контрольній роботі немає чіткості викладу матеріалу.

2 (4–3), (6–5–4) бали ставиться у тому разі, коли студент має фрагментарні знання у незначному обсязі, засвоїв меншу частину навчального

матеріалу; за відсутності сформованих умінь та навичок; під час відповіді допускається суттєвих помилок; контрольна робота за багатьма параметрами не відповідає вимогам щодо її рівня виконання чи оформлення, студент не володіє фактичним матеріалом і має низький рівень теоретичної підготовки, переважна більшість завдань виконана неправильно.

1 (2–1), (3–2–1) бал ставиться в тому разі, коли студент за допомогою викладача розпізнає окремі об'єкти, явища і факти навчального матеріалу; під час відповіді припускається суттєвих помилок.

Самостійна робота студентів, як правило, включає опрацювання відповідних методологічних та методичних джерел, лінгводидактичної літератури з питань методики викладання української мови. Ефективність самостійної роботи студента виявляється на практичних заняттях і відображається у загальній оцінці за тему.

Індивідуальна робота студентів полягає у написанні реферату на одну із запропонованих тем, а також у виконанні системи вправ із кількох визначених тем. За виконання всіх індивідуальних завдань одного модуля студент може отримати 10 балів.

Звіт про виконання ІНДЗ подається у вигляді скріпленого (зшитого) зошита (реферату) з титульною сторінкою стандартного зразка і внутрішнім наповненням із зазначенням усіх пропозицій змісту завдання (за об'ємом до 19 аркушів).

При визначенні кількості балів за ІНДЗ викладач керується такими критеріями:

10 балів (максимальна кількість) виставляється в тому випадку, якщо студент підготував реферат, що повністю розкриває зміст запропонованої йому теми, правильно оформив літературу, висловив та обґрунтував власне бачення проблеми. Вміло застосовує вивчений матеріал для власних аргументованих суджень у практичній діяльності, здатен самостійно вивчити матеріал, самостійно знаходить інформацію. Розв'язуючи практичні завдання із теми, студент усе виконав правильно, зробив аргументовані висновки.

Кількість балів зменшується відповідно до відсотка якості виконання завдань.

Підсумковий контроль з певного модуля здійснюється у формі контрольних модульних завдань. Максимальна кількість балів, що може бути отримана студентом – 60.

Максимальна кількість – 60 балів ставиться у тому випадку, якщо студент має системні, дієві знання, виявляє неординарні творчі здібності у навчальній діяльності; вирішує складні проблемні завдання; вміє ставити і розв'язувати проблеми; самостійно здобувати і використовувати інформацію; самостійно виконує науково-дослідницьку роботу; логічно та творчо викладає матеріал в усній та письмовій формі; розвиває свої обдарування і нахили, самостійно виконує увесь обсяг загальної кількості тестів.

Кількість балів зменшується відповідно до відсотка якості та кількості виконання завдань.

11. ЗАОЧНА ФОРМА НАВЧАННЯ
11.1. (на базі молодшого спеціаліста)
СТРУКТУРА ЗАЛІКОВОГО КРЕДИТУ

Тема	Всього	Лекції	Практ.	Інд. р.	СРС	Вид контр.
I курс (II семестр) Змістовий модуль 1 Методика викладання української мови як навчальна дисципліна. Періоди навчання грамоти. Методика вивчення основ фонетики та графіки						
Тема 1. Наукові основи методики викладання української мови в початкових класах. Принципи, методи, прийоми навчання рідної мови в початкових класах.		2		4	4	
Тема 1. Концепція мовної освіти. Аналіз чинних програм та підручників з української мови для середньої загальноосвітньої школи (1-4 класи).			2	2	4	
Тема 2. Методика навчання грамоти. Періоди навчання грамоти: добукварний, букварний, післябукварний.		2		6	2	
Тема 2. Короткий огляд історії методів навчання грамоти. Звуковий аналітико-синтетичний метод навчання грамоти.				4	2	
Тема 3. Особливості вивчення фонетичної системи української мови. Методика формування поняття про співвідношення звуків і букв.			2	2	2	
II курс (III семестр) Змістовий модуль 2 Методика класного і позакласного читання.						
Тема 1. Читання як вид мовленнєвої діяльності. Види, способи читання. Формування якісних ознак читання.		2		2	4	
Тема 1. Основні етапи процесу роботи над художнім твором: підготовча робота, первинний синтез, глибокий аналіз з метою удосконалення якостей читання, розвитку творчих здібностей, інтересу та логічного мислення, вторинний синтез.			2	4	2	
Тема 1. Методика опрацювання творів різних жанрів: оповідання, казки, науково-популярної статті, нарису, епічних та ліричних віршів, байок.		2		2	2	
Тема 2. Уроки позакласного читання, завдання й організація їх. Форми керівництва позакласним читанням. Етапи формування читацької самостійності школярів.			2	2	2	К. р.
II курс (IV семестр)						

Змістовий модуль 3						
Методика вивчення граматики. Методика вивчення орфографії.						
<u>Тема 1.</u> Специфіка процесу формування в учнів молодшого шкільного віку уявлення про граматичні поняття. Обсяг знань, принципи розташування граматичного матеріалу. Методи вивчення граматики в початкових класах. Методика вивчення розділу «Будова слова».				4	6	
<u>Тема 1.</u> Система роботи над частинами мови (іменником, прикметником, числівником, займенником, дієсловом). Формування у молодших школярів уявлення про частини мови на основі встановлення їх семантики, граматичних ознак і синтаксичної ролі.	2	2	2	4		
<u>Тема 1.</u> Особливості роботи над засвоєнням поняття про прислівник як незмінну частину мови.			2	2		
<u>Тема 1.</u> Методика вивчення службових частин мови. Прийоми пропедевтичного вивчення службових частин мов у початковій школі, їх правопису синтаксичної ролі.			4	6		
<u>Тема 2.</u> Система роботи над елементами синтаксису і пунктуації.		2	4	6		
<u>Тема 3.</u> Типи уроків вивчення граматичного матеріалу. Комбінований урок, його структура, зміст.	2		2	2		
<u>Тема 2.</u> Методика вивчення орфографії. Орфографія як предмет вивчення. Психолого-педагогічні погляди на процес оволодіння орфографічними навичками. Вимоги до уроків навчання орфографії.	2		4	4		
<u>Тема 2.</u> Орфографічні вправи. Види вправ, методика їх проведення. Методика формування умінь літературної вимови як найважливішого засобу забезпечення орфографічної навички.			2	2	4	
<u>Тема 2.</u> Контрольний диктант. Методика проведення і аналізу контрольного диктанту.				2	4	К. р.

III курс (V семестр)
Змістовий модуль 4
Методика розвитку зв'язного мовлення.
Методика вивчення елементів лексикології.

Тема 1. Зв'язне мовлення, особливості формування навичок зв'язного мовлення на початковому етапі освіти. Види вправ із розвитку зв'язного мовлення.		2		4		
Тема 2. Сутність процесу творення тексту. Зміст роботи з розвитку монологічного мовлення.			2	2		
Тема 3. Методика опрацювання текстів різних типів.		2		2		
Тема 1. Прийоми навчання зв'язним висловлюванням.				2	4	
Тема 1. Перекази, види переказів, методика їхнього проведення. Складання плану-конспекту уроку розвитку зв'язного мовлення.			2		2	
Тема 2. Твори, їх класифікація і методика проведення в початковій школі.		2		2		
Тема 3. Методика опрацювання елементів лексикології. Види вправ з лексикології.			2	2	2	К. р. екзамен

**11.2. (на базі ЗОШ)
СТРУКТУРА ЗАЛІКОВОГО КРЕДИТУ**

Тема	Всього	Лекції	Практ.	Інд. р.	СРС	Вид контр.
IV курс (VII семестр) Змістовий модуль 1 Методика викладання української мови як навчальна дисципліна. Періоди навчання грамоти. Методика вивчення основ фонетики та графіки						
<u>Тема 1.</u> Наукові основи методики викладання української мови в початкових класах. Принципи, методи, прийоми навчання рідної мови в початкових класах.		2		4	2	
<u>Тема 1.</u> Концепція мовної освіти. Аналіз чинних програм та підручників з української мови для середньої загальноосвітньої школи (1-4 класи).			2	2	2	
<u>Тема 2.</u> Методика навчання грамоти. Періоди навчання грамоти: добукварний, букварний, післябукварний.		2		6	4	
<u>Тема 2.</u> Короткий огляд історії методів навчання грамоти. Звуковий аналітико-синтетичний метод навчання грамоти.				4	2	
<u>Тема 3.</u> Особливості вивчення фонетичної системи української мови. Методика формування поняття про співвідношення звуків і букв.			2		2	
Змістовий модуль 2 Методика класного і позакласного читання.						
<u>Тема 1.</u> Читання як вид мовленнєвої діяльності. Види, способи читання. Формування якісних ознак читання.		2		2	4	
<u>Тема 1.</u> Основні етапи процесу роботи над художнім твором: підготовча робота, первинний синтез, глибокий аналіз з метою удосконалення якостей читання, розвитку творчих здібностей, інтересу та логічного мислення, вторинний синтез.			2	4	2	
<u>Тема 1.</u> Методика опрацювання творів різних жанрів: оповідання, казки, науково-популярної статті, нарису, епічних та ліричних віршів, байок.				2	2	
<u>Тема 2.</u> Уроки позакласного читання, завдання й організація їх. Форми керівництва позакласним читанням. Етапи формування читацької самостійності школярів.			2	4	2	
						К. р.
IV курс (VIII семестр)						

Змістовий модуль 3						
Методика вивчення граматики. Методика вивчення орфографії.						
<u>Тема 1.</u> Специфіка процесу формування в учнів молодшого шкільного віку уявлення про граматичні поняття. Обсяг знань, принципи розташування граматичного матеріалу. Методи вивчення граматики в початкових класах. Методика вивчення розділу «Будова слова».				2	4	
<u>Тема 1.</u> Система роботи над частинами мови (іменником, прикметником, числівником, займенником, дієсловом). Формування у молодших школярів уявлення про частини мови на основі встановлення їх семантики, граматичних ознак і синтаксичної ролі.		2	2		4	
<u>Тема 1.</u> Особливості роботи над засвоєнням поняття про прислівник як незмінну частину мови.				2	2	
<u>Тема 1.</u> Методика вивчення службових частин мови. Прийоми пропедевтичного вивчення службових частин мов у початковій школі, їх правопису синтаксичної ролі.				2	6	
<u>Тема 2.</u> Система роботи над елементами синтаксису і пунктуації.			2	4	6	
<u>Тема 3.</u> Типи уроків вивчення граматичного матеріалу. Комбінований урок, його структура, зміст.		2		2	2	
<u>Тема 2.</u> Методика вивчення орфографії. Орфографія як предмет вивчення. Психолого-педагогічні погляди на процес оволодіння орфографічними навичками. Вимоги до уроків навчання орфографії.			2		4	
<u>Тема 2.</u> Орфографічні вправи. Види вправ, методика їх проведення. Методика формування умінь літературної вимови як найважливішого засобу забезпечення орфографічної навички.				2	2	
<u>Тема 2.</u> Контрольний диктант. Методика проведення і аналізу контрольного диктанту.				2	2	

Змістовий модуль 4
Методика розвитку зв'язного мовлення.
Методика вивчення елементів лексикології.

<u>Тема 1.</u> Зв'язне мовлення, особливості формування навичок зв'язного мовлення на початковому етапі освіти. Види вправ із розвитку зв'язного мовлення.			2		2		
<u>Тема 2.</u> Сутність процесу творення тексту. Зміст роботи з розвитку монологічного мовлення.					2	2	
<u>Тема 3.</u> Методика опрацювання текстів різних типів.			2		2		
<u>Тема1.</u> Прийоми навчання зв'язним висловлюванням.					2	2	
<u>Тема 1.</u> Перекази, види переказів, методика їхнього проведення. Складання плану-конспекту уроку розвитку зв'язного мовлення.			2			2	
<u>Тема 2.</u> Твори, їх класифікація і методика проведення в початковій школі.					2		
<u>Тема3.</u> Методика опрацювання елементів лексикології. Види вправ з лексикології.					2		екзамен

12.ДЖЕРЕЛА, РЕКОМЕНДОВАНІ ДЛЯ ОПРАЦЮВАННЯ

1. Айдарова Л. И. Психологические проблемы обучения младших школьников русскому языку. – М.: Просвещение, 1987. – С. 47.
2. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики: Підручн. – К.: Академія, 2004. – 200 с.
3. Біденко В. В. Аналіз тексту твору на основі його багаторазового перечитування // Рідна школа. – 2000. – №12. – С. 39–40.
4. Білецька М. А. Рідна мова: Підруч. для 2 класу. – К.: Освіта, 2002.
5. Варзацька Л. О. Навчання мови та мовлення на основі тексту. – К.: Радиш, 1986.
6. Варзацька Л. О., Шевченко Л. М. Методика розвитку зв'язного мовлення школярів: Методичні рекомендації. – К.: Рад. шк., 1992.
7. Вашуленко М. С. Рідна мова: Підруч. для 3 класу. – К.: Освіта, 2004.
8. Вашуленко М. С. Державний освітній стандарт з української мови (початкова ланка) // Початкова школа. – 2001. – №1.
9. Вашуленко М. С. Формування мовної особистості молодшого школяра в умовах переходу до 4-річного навчання // Початкова школа. – 2001. – №1.
10. Вашуленко М. С. Українська мова і мовлення в початковій школі. – К.: Освіта, 2006. – 268с.
11. Вашуленко М. С., Скрипченко В. Ф. Буквар. – К.: Освіта, 2003.
12. Вашуленко М. С., Скрипченко В. Ф. Супутник Букваря. – К.: Пед. думка, 2003.
13. Грибіниченко Т. О. та ін. Збірник диктантів з української мови для початкових класів / Т. О.Грибіниченко, Г. О.Козачук, Т. О. Чорноус. – К.: Либідь, 2000.
14. Гудзик І. П. Аудіювання українською мовою: Посібник. – К.: Педагогічна думка, 2003. – 144 с.
15. Державний стандарт освіти // Початкова школа. – 2006. – №2.
16. Деркач Н. І. Звукова робота в період навчання грамоти шестиліток // Початкова школа. – 1990. – №11.
17. Деркач Н. Навчання грамоти: Навч.-метод, посібник для студентів, учителів. – Тернопіль: Підручники і посібники, 2003.
18. Джежелей О. Диференційований підхід до формування навички читання // Початкова освіта. – 2002. – № 10. – С. 3.
19. Дубовик С. Аудіювання на уроках української мови // Початкова школа. – 2002. – №3. – С. 45–51.
20. Заїка А. М. Прописи з калькою: Зошит для письма і розвитку зв'язного мовлення учнів 1 класу / За заг. ред.. К.С.Прищепи. – Х.: Веста, 2009.
21. Ігнатенко Н. Особливості розуміння навчальних текстів молодшими школярами // Світло. – 2002. – №12. – С. 39–42.
22. Каніщенко А. П. Розвиток зв'язного мовлення першокласників: Метод. рекоменд. – К.: Вища школа, 1991. – 50с.
23. Кирилова О. Про розвиток усіх видів мовленнєвої діяльності за букварем Вашуленка М. С., Скрипченко В. Ф. // Початкова школа. – 2003. – №6.

24. Ковалик І. І. Методика лінгвістичного аналізу тексту. – К.: Вища школа, 1984. – 120 с.
25. Коваль Г. Звуко-буквений аналіз на уроках української мови у початкових класах. Спецкурс з методики викладання української мови. Навч.-метод. посібн. для студ. пед. ф-ту. – Тернопіль: Підручники і посібники, 2003.
26. Коваль Г. П., Деркач Н. І., Наумчук М. М. Методика викладання української мови: навчальний посібник для студентів педінститутів, гуманітарних університетів, педагогічних коледжів. – Тернопіль: Астон, 2008. – 287с.
27. Коваль Г. П., Іванова Л. І., Суржук Т. Б. Методика читання: Навч. посібник. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2008. – 280 с.
28. Колесниченко В. І. Навчання грамоти – одне з головних завдань початкової школи // Початкова школа. – 1994. – №4.
29. Контроль та оцінювання навчальних досягнень учнів початкової школи // Початкова школа. – 2008. – № 37–38.
30. Коченіг М. Навчання зв'язного мовлення. Мета. Психологічні засади. Система методів // Початкова освіта. – 2006. – № 12. – С. 3–5.
31. Куріпта В. І. Ефективні методи і прийоми удосконалення навички читання // Початкове навчання і виховання. – 2005. – №20–30. – С. 38–48.
32. Львов М. Р. Обучение орфографии в начальных классах // Начальная школа. – 1984. – №2.
33. Мартиненко В. Робота з дитячою книжкою // Початкова школа. – 2001. – №6. – С. 47–52.
34. Мартиненко В. Робота з дитячою книжкою у 1 класі (За навчальним комплектом «Читаю сам») // Початкова школа. – 2004. – № 11. – С. 11–13.
35. Мельничайко О. І. Рідна мова. Комунікативні вправи: Навч. посібник. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2007. – 48 с.
36. Мельничайко О. І. Українська мова. Вивчення елементів синтаксису в початкових класах: Методичний посібник. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2006.
37. Методика викладання української мови в початковій школі: навчально-методичний посібник для студентів вищих навчальних закладів / За наук. ред. М. С. Вашуленка. – К.: Літера ЛТД, 2011. – 364 с.
38. Методика викладання української мови: Навч. посібник / За ред. С. І. Дорошенка. – К.: Вища шк., 1992. – С.3–19.
39. Мовчун А. І. Запрошуємо у світ літературних термінів // Початкова школа. – 2003. – №5, 6, 10, 12; 2004. – №1, 4.
40. Навчальні програми для загальноосвітніх навч. закл. Із навчання українською мовою. 1–4 класи. – К.: Видавничий дім «Освіта», 2011. – 392 с.
41. Наумчук М. М. Сучасний урок української мови в початковій школі (Методика і технологія навчання). – Тернопіль: Астон, 2001. – 264 с.
42. Наумчук М. М., Будна Н. О. Розвиток зв'язного мовлення учнів 1–4 класів. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2001. – 64 с.
43. Наумчук М. М., Лушпинська Л. П. Словник-довідник основних термінів і понять з методики української мови. – Тернопіль: Астон, 2003.

44. Одинцова Г. С., Кодлюк Я. П. Цікаве мовознавство для молодших школярів. Посібник для вчителів початкових класів. – К.: Наш час, 2006.
45. Олійник Г. А. Формування навичок виразного читання в 1 класі. – Тернопіль: Астон, 2001.
46. Основи роботи над науково-художнім твором в початкових класах // Теорія та методика навчання та виховання: Збірник наукових праць. – Вип.4. – Харків: ХДПУ, 1999. – С.107–109.
47. Пархоменко Н. Методика роботи над словом, текстом на уроках читання // Початкова школа. – 2000. – №7. – С.44–48.
48. Пелешок Е. Робота над засобами виразності на уроках читання / Е. Пелешок, Т. Шевчук // Початкова школа. – 1998. – № 12. – С. 12–14.
49. Пономарьова К. І. Розвиток зв'язного мовлення молодших школярів. Уроки розвитку мовлення в 1–4 класах. – К.: КІМО, 2006.
50. Правова Н. Відбір текстів для аудіювання та способи перевірки аудіативних умінь // Початкова школа. – 2006. – №6. – С.39 – 42.
51. Прищепа О. Ю. Навчання письма в 1 класі: Посіб. для вчителя.– К.: Освіта, 2004.
52. Програми для середньої загальноосвітньої школи (1-4 кл.). – К.: Початкова школа, 2006. – 432 с.
53. Рідна мова: Підруч. для 4 класу / М. С. Вашуленко, С. Г. Дубовик, О. І. Мельничайко, Л. В. Скуратівський; за заг. ред. М. С. Вашуленка. – К.: Освіта, 2004.
54. Рішення Колегії Міністерства освіти і науки України «Про розроблення єдиних зразків каліграфічного письма цифр, українських і російських букв та їх з'єднань» (від 18 липня 2003 р.) // Початкова школа. – 2004. – № 1. – С. 12–15.
55. Рождественский Н. С. Обучение орфографии в начальной школе. – М.: Учпедгиз. 1960. – С.32.
56. Розвиток навички читання. Методичні рекомендації / Укладач І.П.Гудзик. – К.: Освіта, 1993.
57. Савченко О. Я. Сучасний урок в початкових класах: Посіб. для вчителя. – К.: Магістр-S, 1997.
58. Савченко О. Я. Навчання і виховання учнів 2 класу. – К.: Початкова школа, 2003.
59. Савченко О. Я. Навчання і виховання учнів 3 класу / О.Я.Савченко, А.І.Мовчун. – К.: Початкова школа, 2004.
60. Савченко О. Я. Навчання і виховання учнів 4 класу. – К.: Початкова школа, 2005.
61. Савченко О. Я. Методика читання в початкових класах: Посіб. для вчителя. – К.: Освіта, 2007. – 334с.
62. Савченко О. Я. Читанка: Підручник для 2 класу. Ч. 1, 2. – К.: Освіта, 2002.
63. Савченко О. Я. Читанка: Підручник для 3 класу. Ч. 1, 2. – К.: Освіта, 2003.
64. Савченко О. Я. Читанка: Підручник для 4 класу. Ч. 1, 2. – К.: Освіта, 2004.
65. Савченко О. Я. Методика читання в початкових класах: Посіб. для вчителя. – К.: Освіта, 2007. – 334 с.
66. Стріха А. Д., Гуревич А. Ю. Цікава граматики. – К.: Рад. школа, 1991.

67. Сучасна українська літературна мова / За ред. М. Я.Плющ.– К.: Вища школа, 1994. – 414 с.
68. Удосконалення змісту і методики навчання української мови в 1–4 класах. Науково-теоретичні засади та методичні рекомендації / Методичні рекомендації підгот. М. С. Вашуленко. – К.: Рад. шк., 1991.
69. Українська мова з методикою навчання в початкових класах. Інтегрований курс / За ред. А.П.Каніщенко, Г. О.Ткачук. – К.: Промінь, 2003. – 232 с.
70. Уроки розвитку зв'язного мовлення в початкових класах: Методичні рекомендації для вчителів початкових класів і студентів педагогічних навчальних закладів / Укл. А. П. Каніщенко, О. В. Ночвінова. – К.: ІСДО, 1995.
71. Тореник Н. Як допомогти першокласникові у навчанні // Початкова школа. – 2000. – №10.
72. Хорошковська О. Н. Проблеми вивчення української мови як державної // Початкова школа. – 1998. – №6.
73. Чуйко Г. А., Білецька М. А., Школьна Г. Ф. Методика викладання української мови в початкових класах: Підручник для педучилищ. – К.: Вища школа, 1975.
74. Шостак Г. С. Творчі роботи учнів молодших класів: Навч.-метод. посібник. – Тернопіль: Мальва – ОСО, 1999. – 88 с.
75. Яцента Л. Як навчити шестиліток читати // Початкова школа. – 2002.–№1.